

ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ

İLÂHİYAT FAKÜLTESİ
DERGİSİ

Çukurova University

Journal of Faculty of Divinity

Cilt 18

Sayı 2

Temmuz-Aralık2018

Kübreviyye Tarikatı Şeyhi Seyfeddin el-Bâharzî'nin (ö. 659/1261) Esrârü'l-erbaîn li-ahyâri's-sâirîn Adlı Kırk Hadisi ve Hadislerde Muvaşşah (Akrostiş) Uygulaması*

Dr. Öğr. Üyesi Mahmud Esad ERKAYA**

Atıf / ©- Erkaya. M. E. (2018). Kübreviyye Tarikatı Şeyhi Seyfeddin el-Bâharzî'nin (ö. 659/1261) Esrârü'l-erbaîn li-ahyâri's-sâirîn Adlı Kırk Hadisi ve Hadislerde Muvaşşah (Akrostiş) Uygulaması, *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 18 (2), 825-871.

Öz- İslam Tarihi boyunca pek çok sûfi tasavvuf alanında telif ettiği kıymetli çalışmalarının yanında tefsirden hadise, İslam hukukundan kelama varıncaya kadar derinleşmiş oldukları ilim alanları ile ilgili sağlam kaynaklara dayanan, zengin içerikli ve ses getiren eserler ortaya koymuşlardır. Kübreviyye tarikatının önemli simalarından Seyfeddin el-Bâharzî de tasavvuf literatüründeki önemli eserlerinin yanında uzmanlaşmış olduğu hadis ilminin bir mahsulü olarak kırk hadisten oluşan bir eser meydana getirmiş ve buna Esrârü'l-erbaîn li-ahyâri's-sâirîn adını vermiştir.

Esrârü'l-erbaîn, 16 varaktan oluşmaktadır. Henüz yayınlanmamış bu eserin istinsah yılı 840/1436 olarak gözükmektedir. Bâharzî kırk hadisin her birinin başına hadisi rivayet ettiği şeyhi, hadisi işittiği mekân, belde veya bulunduğu şehri ve hadisi aldığı tarihi mümkün olduğunca zikretmeye gayret etmiştir. Onun bu kayıtlarından anlaşıldığı kadarıyla eser, 607/1210 ile 628/1231 yılları arasında sema yoluyla aldığı hadisleri ihtiva etmektedir. Eserde bizzat hadis dinlediği on yedi ayrı şeyhinin ismi geçmektedir.

Müellif eseri müridleri için bir hatırlatma olması ve sâlih kimselerin duasını almak için yazdığını belirtmektedir. Eser, tergîb ve terhîb konularındaki hadislerden derlenmiş olup müellife göre bunların tamamına yakını sahih rivayetlerden oluşmakta olup bazı rivayetlerin sıhhatinin ise problemli, en azından sahih derecesine ulaşamama ihtimali olduğu görülmektedir.

Eserin en orijinal yönü hadislerin seçimi ve sıralanmasında gizlidir. Nitekim eserine alacağı hadisleri muhtelif zaman ve mekânlarda birebir görüştüğü

* Bu makale 9-11 Şubat 2018 tarihinde Şanlıurfa'da düzenlenen "2. Uluslararası er-Ruha Sosyal Bilimler Kongresi"nde "Seyfeddin Bâharzî ve Esrârü'l-erbaîn li-ahyâri's-sâirîn Adlı Eseri" adıyla sunulmuş tebliğin düzenlenmiş ve genişletilmiş halidir.

** Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Polatlı İlahiyat Fakültesi Tasavvuf Anabilim Dalı, e-posta: esaderkaya@hotmail.com, ORCID: 0000-0003-3981-4688

şeyhlerden rivayet ettiği hadisler arasından seçmiştir. Hadislerin seçiminde rivayetlerin sıhhati ve konusu etkili olduğu kadar hadiste muvaşşah (akrostiş) sanatını uygulama gayretinin de etkili olduğunu söylemek mümkündür. Nitekim kırk hadisin her birinin ilk harfi bir araya getirildiğinde yukarıdan aşağıya müellifin ismi, künyesi ve nisbesi ortaya çıkmaktadır. Böyle bir uygulama yapmış olması, müellifin hadis birikimini göstermesi açısından ayrıca önemli addedilebilir.

Öte yandan eser tek bir konu çerçevesinde derlenmiş kırk hadisten oluşmamaktadır. Neredeyse her bir hadis farklı bir mevzuyu işlemektedir. Eserde kısa, ezberlenmesi kolay rivayetler olduğu gibi çok uzun hadisler de bulunmaktadır. Bâharzî, eserde hadislerin metinlerinin yanında senedine de yer vermiştir. Senette hadisi aldığı şeyhini, ad, baba adı, künye ve nisbeyi ayrıntısıyla zikrederek vermektedir.

Anahtar sözcükler- Seyfeddin Bâharzî, Tasavvuf, Hadis, Kırk Hadis.

§§§

Giriş

Sûfî müelliflerin pek çoğu, İslâm Tarihi boyunca yalnızca tasavvuf kapsamında mütalaa edilen eserler telif etmekle kalmamış, bunun yanında tefsirden hadise, İslam hukukundan kelama varıncaya kadar derinleşmiş oldukları ilim dalları ile ilgili sağlam kaynaklara dayanan, zengin içerikli ve ses getiren eserler ortaya koymuşlardır. Bu sûfî müelliflerin sayıları azımsanacak miktarda değildir. Bunda tasavvufî terbiye almalarının yanında aynı zamanda uzun yıllar medrese tahsili görmelerinin büyük etkisi vardır. Böyle çok yönlü âlimler arasında aynı zamanda eş'arî kelâmcısı, şâfiî fakihî ve müderris olan Ebû Hâmid el-Gazzâlî (ö. 505/1111), uzun yıllar müderrislik yapan Abdülkadir el-Geylânî (ö. 561/1165), Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî (ö. 672/1273) ve Hacı Bayrâm-ı Velî (ö. 833/1430) gibi hemen herkesin ismini duyup yakından tanıdığı meşhur sûfî ilim adamları bulunduğu gibi bir de ismini yalnızca alanın uzmanlarının bildiği kimseler vardır. Bunlar, telif ettikleri kıymetli eserleri kütüphanelerde yazma nüshalar halinde kalan, sınırlı bir alanın dışında yayılma imkânı bulamamış ve yaşadıkları coğrafyalarda tanınmış olsalar da dünyanın farklı diyarlarına şöhretleri ulaşmaması dolayısıyla ilimlerinden

yeterince istifade edilemeyen sûfî âlimlerdir. İşte bu çalışmanın temerküz edeceği eserin müellifi Seyfeddin el-Bâharzî de uzun yıllar medrese tahsili görmüş, aynı zamanda sûfî ve muhaddis olan âlimler arasındadır.

Hadis ilminde derinleşmiş olması hasebiyle gerek muhaddisler gerekse tasavvuf ehli arasında yaygın olan kırk hadis derleme geleneğine uyarak bir kırk hadis risalesi oluşturan Seyfeddin el-Bâharzî, böylece Hz. Peygamber'in tavsiyesini yerine getirip şefaatine nail olmayı arzulamıştır. Zira kırk hadis derleme geleneği İslam coğrafyasında çok yaygın ve tasvip gören bir uygulamadır. Kişinin ilgi alanı, önem verdiği konular veya hedef kitesinin durumu gözetilerek seçilen kırk hadis ile bir taraftan tekke ve dergâhlarda müridlere okutma ve ezberletmeye yönelik önemli bir eğitim materyali ortaya çıkmakta, diğer taraftan da Hz. Peygamber'in isteği yerine getirilmektedir. Bu alanda yapılan çalışmaların önemli bir kısmı da sûfilere aittir.¹ Bâharzî'nin *Esrârü'l-erbaîn li-ahyâri's-sâirîn* adlı kitabı da bu kapsamda telif edilmiş eserlerden biridir.

Makalede öncelikle Bâharzî'nin bu eseri, yazılış sebebi, muhtevası, içerisindeki hadisler ve hadislerin sıhhat durumu bakımından değerlendirilecek ardından Bâharzî'nin hadis aldığı şeyhleri ve seyahatleri üzerinde durulacaktır. Bunların yanında esere orijinal bir nitelik kazandıran Bâharzî'nin uygulamış olduğu, Divan edebiyatında muvaşşah yahut istihraç olarak anılan ve günümüzde akrostiş olarak bilinen edebî sanatı nasıl uyguladığı tablo halinde gösterilecektir.

1. Kübreviyye Tarikatı

Necmeddîn-i Kübrâ'ya (ö. 618/1221) nisbetle Kübreviyye olarak anılan bu tarikat Orta Asya merkezli olarak teşekkül etmiş ardından öncelikle Hindistan ve Irak'a daha sonra da dünyanın muhtelif yerlerine yayılmıştır.² Hârizm'de

¹ Sûfilere ait bazı hadis çalışmaları için bkz. Hasan Kamil Yılmaz, *Tasavvufî Hadis Şerhleri ve Konevî'nin Kırk Hadis Şerhi* (İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yay., 1990).

² Hamid Algar, "Necmeddîn-i Kübrâ", *TDV İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, XXXII, 500.

dünyaya gelen Necmeddîn-i Kübrâ, tasavvufa yönelmeden önce ilme önem veren bir çevrede yetişmesi hasebiyle uzun yıllar ilim tahsili ile meşgul olmuştur. İlmi ve münazara kabiliyeti o kadar gelişmiştir ki girdiği tartışmalarda herkese galip gelmesi dolayısıyla Kur'ân'da geçen et-tâmmetü'l-kübrâ³ (büyük darbe) ifadesi onun için lakap olarak kullanılır olmuş,⁴ zamanla kısaltılarak sadece Necmeddîn-i Kübrâ şeklini almıştır. Muhtelif şeyhlerden tasavvufî terbiye aldıktan sonra Ebü'n-Necîb es-Sühreverdî'nin (ö. 563/1168) halifesi Şeyh Ammâr Yâsir el-Bitlisî'ye (ö. 590/1194) intisap etmiştir. Necmeddîn-i Kübrâ, hilafet almasının ardından 580/1184 yılında Hârizm'e dönerek irşad faaliyetine başlamış, tasavvufî eğitimin yanında ilmî birikimi ile de müridlerini yetiştirmiştir. 618/1221 yılında Moğol istilasında şehid olan Necmeddîn-i Kübrâ'nın *el-Usûlü'l-aşere*, *Fevâihü'l-cemâl*, *Minhâcü's-sâlikîn* ve *mi'râcüt-tâlibîn*, *Risâle fi'l-halve*, *Risâletü's-sâri'l-hâiri'l-vâcid ile's-sâtiri'l-vâhidi'l-mâcid* ve *Risâle ile'l-hâim* gibi Arapça ve Farsça eserleri günümüze ulaşmıştır. Necmeddîn-i Kübrâ'dan sonra onun uyguladığı adap ve usûl çerçevesinde tarikat teşekkül etmiş ve yetiştirdiği halifeleri kanalıyla yaygınlık kazanmıştır.⁵

2. Seyfeddin el-Bâharzî'nin Kısa Hayatı

Kübreviyye tarikatının Bâharziyye kolunun kedisine nisbet edildiği Seyfeddin Ebü'l-Meâlî Saîd b. el-Mutahhar b. Saîd b. Ali el-Bâharzî 586/1190 yılında, günümüzde İran sınırları içerisinde bulunan Bâharz'da dünyaya gelmiş olması hasebiyle daha çok Bâharzî nisbesiyle tanınmış bir sûfî ve tarikat şeyhidir.⁶

Bâharzî, zâhirî ilimlerdeki tahsilini tamamladıktan sonra tasavvufa meyletmiş, öncelikle Herat'ta Tâceddin Mahmûd el-Üşnühî'den (ö. ?) hırka giymiş, daha sonra ise Kübreviyye tarikatının kurucusu Necmeddîn-i Kübrâ el-Hârizmî'ye

³ en-Nâziât 79/34.

⁴ Abdurrahman Câmî, *Evlîya Menkıbeleri*, haz. Süleyman Uludağ – Mustafa Kara, çev. Lâmiî Çelebi, (İstanbul: Pinhan, 2011), s. 563.

⁵ Süleyman Gökbulut, *Necmeddîn-i Kübrâ -Hayatı, Eserleri, Görüşleri-* (İstanbul: İnsan Yay., 2010), s. 77 vd; Algar, "Necmeddîn-i Kübrâ", *DİA*, XXXII, 500.

⁶ Ebü Abdullah Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*, haz. Şu'ayb el-Arnaût (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1982-1988), XXIII, 364.

(ö. 618/1221) intisap etmiştir.⁷ Necmeddîn-i Kübrâ, girdiği halvetlerle seyrü sülûkunu tamamlayan Bâharzî'yi irşad için Buhara'ya göndermiştir.⁸ Bâharzî, Buhara'da bir taraftan uzun yıllar tebliğ ve irşad faaliyetlerini sürdürmüş, diğer taraftan toplumun her kesiminden gayrimüslimlere İslâm'ı anlatarak özellikle Moğol hükümdar ve idarecilerinin müslüman olmasında etkin bir rol üstlenmiştir. Buhara'da tarikat faaliyetlerinin yanı sıra başta *Sahih-i Buhârî* olmak üzere çeşitli hadis kitapları üzerinde dersler okutmuştur.⁹ 20 Zilkade 659/1261'da Fethâbâd'daki hankahında (tekkesinde) vefat eden Bâharzî'nin, *Şerhu esmâi'l-hüsnâ*, *Risâle der İşk*, *Rubâiyyât*, *Vekâiyü'l-halvet*, *Vesâyâ*, *Esrârü'l-erbaîn li-ahyârî's-sâirîn* ve *Rûznâme* adlı eserleri bulunmaktadır.¹⁰ Bâharzî'nin bu eserlerinin yanısıra daha küçük hacimli olduğu ifade edilen başka kırk hadis derlemeleri de bulunmaktadır.¹¹

3. Kırk Hadis Edebiyatı

II./VIII. Asrın ikinci yarısından itibaren ortaya çıkmaya başlayan kırk hadis edebiyatı, Hz. Peygamber'in kırk hadisini derleyen eserlerden oluşmaktadır. Türkçe'de *kırk hadis* olarak adlandırılan bu eserler Arapça'da *erbain hadis* Farsça'da ise *çihil hadis* olarak geçmektedir.¹²

Hadis edebiyatında kırk hadis yazma geleneği kaynağını müteahhir hadis kaynaklarında yaygın bir şekilde Hz. Peygamber'e atfedilen “*Ümmetimden din ile ilgili kırk hadis ezberleyen kimse, kıyamet gününde Allah'a fakih ve âlim olarak kavuşur.*”¹³ gibi kırk hadis ezberleme ve nakletmeyi teşvik eden

⁷ Süleyman Uludağ, “Bâharzî, Seyfeddin”, *TDV İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, IV, 474.

⁸ Câmî, *Evliya Menkıbeleri*, s. 575.

⁹ Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*, XXIII, 366.

¹⁰ Uludağ, “Bâharzî, Seyfeddin”, *DİA*, IV, 475; Mahmud Esad Erkaya, “Seyfeddin el-Bâharzî'nin Şeyhi Necmeddîn-i Kübrâ'ya Arz Ettiği Vâkıalar: Vekâiyü'l-Halvet”, *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, XVIII/1 (2018): 25.

¹¹ Örneğin bkz. Kütahya Vahidpaşa İl Halk Kütüphanesi 43 Va 189.

¹² Yaşar Kandemir, “Kırk Hadis”, *TDV İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, XXV, 467.

¹³ Ebû Bekir Ahmed b. el-Hüseyn b. Ali Beyhakî, *el-Câmiu li-şuabi'l-îmân*, haz. Muhtar Ahmed en-Nedvî (Riyad: Mektebetü'r-Rüşd, 2003), III, 240, no. 1597; Ebû'l-Kâsım Ali b. el-Hasen İbn Asâkir, *Mu'cemü's-şüyûh*, haz. Vefâ Takıyyüddîn (Dimaşk: Dâru'l-Beşâir, 2000), II, 958, no. 1222; Ebû'l-Fazl Celâlüddîn Abdurrahmân b. Ebû Bekir Süyûtî, *el-Câmi'u's-sağîr fi ehâdîsi'l-beşîri'n-nezîr* (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2004), II, 524, 8636 vd. Rivayetin farklı varyantları için bkz.

rivayetlerden almaktadır. Bu rivayet, her ne kadar muhaddislerce sıhhati konusunda çok tenkit edilmiş olsa da¹⁴ pek çok âlim tarafından *fezâil-i a'mâl* (amellerin faziletleri) kapsamında mütalaa edilmiştir.¹⁵ Buna binâen oluşturulan kırk hadis eserleri ve bunların büyük bir bölümü üzerine yazılan şerhler günümüze kadar yaygın bir şekilde telif edilegelmiştir.

Öte yandan Hz. Peygamber'in bu müjdesinin yanında kırk hadis derlemelerinin oluşmasında Hz. Peygamber'in şefaatine nail olma, cehennemden korunma, hayır dua alma, rahmetle anılma, vakti değerlendirme, ümmet-i Muhammed'e faydalı bir hizmette bulunma, hadis ilmi ile olan irtibatı gösterme, geleneğe uyma, çevreden gelen talepleri yerine getirme, hadis derslerinde kullanma, bir anlayış, mezhep yahut tarikatı müdafaa etme gibi maddî ve mânevî gayeler de etkili olmuştur.¹⁶ Bu bağlamda ilk kırk hadis Abdullah b. Mübârek tarafından derlenmiş ardından eserlerin sayısı artmış ve kırk hadis derlemek bir gelenek haline gelmiştir. Bâharzî'nin *Esrârü'l-erbaîn li-ahyâri's-sâirîn* adlı eseri de bu kırk hadis telif geleneğine uygun olarak derlenmiş eserlerden biridir.

4. *Esrârü'l-erbaîn li-ahyâri's-sâirîn* Adlı Eserin Şekilsel Özellikleri

4.1. Elyazması Nüsha

Esrârü'l-erbaîn li-ahyâri's-sâirîn, Seyfeddin el-Bâharzî'ye ait Arapça kırk hadis çalışması olup 16 varaktan oluşmaktadır. Henüz yayınlanmamış bu eser Kütahya Vahidpaşa İl Halk Kütüphanesi'nde 43 Va 188 nolu bölümde yer almaktadır. Bu eserin istinsah yılı 840/1436 olarak gözükmektedir. İçerisinde kırk hadis bulunmakla birlikte müstensih hadislerin sıralamasında kaydırma

Ebü'l-Fazl Celâlüddîn Abdurrahmân b. Ebû Bekir Süyûtî, *Câmi'u'l-ehâdis*, haz. Abbas Ahmed Sakr – Ahmed Abdülcevâd (Beirut: Dâru'l-Fikr, 1994), XX, 254-279.

¹⁴ İsmail Hakkı Ünal, "İslâm Kültüründe Kırk Hadis Geleneği ve Şeyh Hâmid-i Velî'nin Hadîs-i Erbaîn Şerhi", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, XXXIX/1 (1999): 138.

¹⁵ Enbiya Yıldırım, "Hâmid-i Velî'nin Kırk Hadis Şerhi", *Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, VIII/2 (2006): s. 138.

¹⁶ Abdülkadir Karahan, *İslâm-Türk Edebiyatında Kırk Hadis Toplama, Tercüme ve Şerhleri* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yay., 1954), s. 18, 330.

yapmış ve otuz dokuza kadar numaralandırmıştır. Fakat incelendiğinde arada yirmi üçüncü hadisin atlanmış olduğu tespit edilmektedir.

Bâharzî kırk hadisin her birinin başına hadisi rivayet ettiği şeyhi, hadisi işittiği mekân, belde veya bulunduğu şehri ve hadisi aldığı tarihi mümkün olduğunca zikretmeye gayret etmiştir. Onun bu kayıtlarından anlaşıldığı kadarıyla eser, 607/1210 ile 628/1231 yılları arasında işittiği hadisleri ihtiva etmektedir. Eserde toplamda bizzat hadis dinlediği on yedi ayrı şeyhinin ismi geçmektedir.

4.2. Yazılış Sebebi

Eserin telif amacı müellifin kendi ifadeleriyle şöyledir:

“Allah’a hamd, kulu ve rasûlü Muhammed’e (sas) salât ettikten sonra her türlü hayırlı işte başarı nasip eden Allah’tan mürid olan talebelere bir hatırlatma olması ve vefatımdan sonra salih kimselerin duasını almak için umûr-ı dîniyye konusunda çoğu adil râviler kanalıyla nakledilmiş kırk sahih hadis toplama işinde bana hayırlısını göstermesini istiyorum. Tevfik ancak Allah’tandır. Ona tevekkül eder ve ona yönelirim.”¹⁷

Bâharzî'nin bu sözlerinden eseri öncelikle müridlere rehberlik etmesi gayesiyle kaleme aldığı anlaşılmaktadır. Zira Bâharzî muhaddis olmasının yanında bir tarikat şeyhidir. Dolayısıyla müridlerini de hadislerin rehberliğinde yetiştirmeyi gaye edinmiş olmalıdır. Böyle bir eser hazırlaması, müridleri için işlevsel bir araç olacaktır.

İkinci olarak Bâharzî, eseri telif ederken salih kimselerin duasını almayı hedeflemektedir. Hadis aldığı hocalarını eserinde zikretmesi ve özellikle hadis dinlediği tasavvuf büyüklerinden de bazı hadisleri rivayet etmesi bu amaca matuf olmalıdır.

4.3. Hadislerin Seçimi ve Muhtevâsı

¹⁷ Seyfeddin Bâharzî, *Esrârü'l-erbaîn li-ahyâri's-sâirîn*, Kütahya Vahidpaşa İl Halk Kütüphanesi, 43 Va 188, 840/1436, 1b.

Müellif, eserine alacağı hadisleri muhtelif zaman ve mekânlarda görüştüğü hadis şeyhlerinden dinlediği hadisler arasından seçmiştir. Bu seçimde Bâharzî, eserinin başında da ifade ettiği gibi sahih hadisleri derlemeyi amaçlamıştır. Ne var ki eserde naklettiği bazı rivayetlerin sıhhatinin problemlî, en azından sahih derecesine ulaşamama ihtimali olduğu görülmektedir. Örneğin 12. hadis, hadis kaynaklarında değil tefsir kaynaklarında yer almakta ve dokuzuncu hadis İbnü'l-Mukri'in *el-Mu'cem*'inde geçmektedir. Bu durum söz konusu hadisleri şeyhlerinden teberrüken almış olabileceğini düşündürmektedir.

Öte yandan eser tek bir konu çerçevesinde derlenmiş kırk hadisten oluşmamaktadır. Nitekim müellif zaten giriş bölümünde “umûr-ı dîniyye” konusundaki hadisleri derleyeceğini belirtmektedir. Bu ifade eserin tek bir konu ile sınırlanmayacağını ve din ile ilgili her hadisin bu kapsamda değerlendirilebileceğini göstermektedir. Hadisler incelendiğinde neredeyse her bir hadisin “umûr-ı dîniyye” kapsamındaki farklı bir konuyu ihtiva ettiği görülmektedir. Hadislerin tespitinde müellifin sahih hadisleri derleme ve her ne kadar kendi ifade etmemiş olsa da akrostiş oluşturma gayeleri de etkili olmuş olabilir. Nitekim eserde yer verilen kırk hadisin her birinin ilk harfi bir araya getirildiğinde yukarıdan aşağıya Ebû'l-Meâlî Saîd b. el-Mutahhar b. Saîd b. Ali el-Kaidî ismi çıkmaktadır. Dolayısıyla bu isim, künye ve nisbeyi oluşturma gayesinin hadislerin seçimine doğrudan etkisi olduğunu söyleyebiliriz.

Burada dikkat çeken bir husus da genelde kırk hadis derlemelerinde görülen ezberlenmesi kolay, kısa hadisleri seçme endişesinin burada bulunmadığıdır. Nitekim kimi hadisler gayet kısa iken kimisi bir iki sayfa uzunluğunda metinlerden oluşmaktadır. Bu durum da eserin derlenmesinde hadislerin sıhhatinin ve akrostiş oluşturma amacının daha etkili olduğu kanaatini kuvvetlendirmektedir.

Hadislerin konularına bakıldığında, Bâharzî'nin bir sûfî olmakla birlikte sırf tasavvufun öğretilerini destekleyecek belirli rivayetlerle yetinmediği, tıpkı

Nevevî'nin *Erbaûn*'u gibi çok farklı konulardaki hadisleri derlemiş olduğu fark edilmektedir.¹⁸ Bunlar arasında istikamet üzere olmak, cennet ve cennetlikler, kevser, şefaât, Allah'ın zâlîme mühlet vermesi, Allah'a kavuşmayı arzulamak, peygamberlerin koyun gütmesi, cuma namazı öncesi gusûl, oruçluya iftar ettirmek, yedi sınıf insan, bazı hayvanların konuşması, Necaşi için kılınan cenaze namazı, Hz. Peygamber'in ilk vahiy tecrübesi, namaz, visal orucu, kanaatkâr olmak, borçlunun cenazesi, merhamet, Hz. Peygamber'e biat, Hz. Peygamber'in kabristandakilere selamı, amelsiz ilim, Ramazan'ın son on günü, dinin samimiyetten ibaret olduğu, İslam'ın beş esası, nikâhın sünnet olduğu, cihad, Allah'a yakınlaşma, amelin tek başına yeterli olmadığı, cemaatle birlikte olmak ve Hz. Peygamber'in bir rüyası gibi konular bulunmaktadır. Bununla birlikte konuların büyük bir bölümünün *tergîb* ve *terhîb*¹⁹ kabilinden rivayetler olduğu anlaşılmaktadır.

4.4. Usûlü

Bâharzî, hadisleri eserine alırken öncelikle senedlerine yer verir. Senette hadisi aldığı şeyhini, ad, baba adı, künye ve nisbe zikrederek verir. Daha sonra hadisi şeyhinden dinlediği şehri ve mekânı "Harem-i Şerîf'te Kâbe'nin karşısında" gibi ifadelerle ayrıntılı bir şekilde veren müellif, sonrasında "612 yılı Zilhicce ayında" gibi ay, yıl ve varsa gününü belirtir.²⁰ Hz. Peygamber'e ulaşıncaya kadar senedi zikredildikten sonra metne geçen müellif, hadisin sıhhati ve açıklamasına dair yorum yapmadan diğer hadise geçer. Burada örnek olması açısından kısa bir rivayet olan 25. hadisi verebiliriz:

¹⁸ Ayrıca bkz. Karahan, *İslâm-Türk Edebiyatında Kırk Hadis Toplama, Tercüme ve Şerhleri*, s. 43.

¹⁹ Tergîb, iyiliğe ve iyi şeyleri yapmaya özendirme, tehîb ise kötülükten ve kötü şeyleri yapmaktan sakındırma ile ilgili hadisleri ifade etmektedir. Bkz. Abdullah Aydınlı, *Hadis İstilahları Sözlüğü* (İstanbul: İFAV, 2009), s. 317.

²⁰ Bâharzî, *Esrârü'l-erbaîn li-ahyâri's-sâirîn*, v. 1b.

ما تُوعدون **الحديث الخامس والعشرون** اخبرني الشيخ الإمام العالم الرباني
 شيخ الشيوخ قدوة الشريعة والطريقة تاج الدين أبو محمد محمود بن خذاداد بن أبي بكر بن يونس
 العراقي الأشنهي نزله هراة قدس الله روحه بقراني عليه بقره هستان يوم السبت السابع و
 العشرين من صفر الواقع في شهر سنة تسع وستمئة في منزله في خانقاه الصدديّة قال
 اخبرنا الشيخ الإمام الزاهد سعيد الدين أبو عبد الله أحمد بن أبي منصور الجويني رحمه الله
 قراءة عليه قال اخبرنا الإمام أبو المحاسن مسعود بن محمد بن غانم بن محمد الهروي بها بقراني عليه
 في رجب سنة تسع واربعمائة وخمسمائة قلت له اخبركم الإمام أبو الفتح الموفق بن عبد
 الهروي اخبرنا أبو عبد الله البورجاني حدثنا أبو القاسم يونس بن طاهر النضري قال اخبرنا
 السيد الشريف أبو الخير زيد بن عبد الله بن مسعود الهاشمي قال حدثنا سليمان بن أحمد
 الطبراني هو الملقب بأصمهان قال حدثنا أبو مسلم إبراهيم بن عبد الله الكوفي قال اخبرنا أبو عاصم
 النبيل عن ابن عجلان عن المقبري عن أبي هريرة قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم
العلم الذي لا يعمل كالنار الذي لا ينفق منه **الحديث السادس والعشرون**

اخبرني الشيخ الإمام العالم الرباني شيخ الشيوخ قدوة علماء الشريعة والطريقة تاج الدين أبو محمد محمود بن
 خذاداد بن أبي بكر بن يونس العراقي الأشنهي نزله هراة قدس الله روحه بقراتي عليه بقره دهستان يوم
 السبت السابع والعشرين من صفر الواقع في شهر سنة تسع وستمئة في منزله في خانقاه الصدديّة قال اخبرنا
 الشيخ الإمام الزاهد سعيد الدين أبو عبد الله أحمد بن أبي منصور الجويني رحمه الله عليه قال اخبرنا
 الإمام أبو المحاسن مسعود بن محمد بن غانم بن محمد الهروي بها بقراتي عليه في رجب سنة تسع
 واربعمائة وخمسمائة قلت له اخبركم الإمام أبو الفتح الموفق بن عبد الكريم الهروي اخبرنا أبو عبد الله البوثجاني
 حدثنا أبو القاسم يونس بن طاهر النضري قال اخبرنا السيد الشريف أبو الخير زيد بن عبد الله بن مسعود

الهاتمي قال حدثنا سلمى بن أحمد الطبراني هو اللحمي باصبهان قال حدثنا أبو مسلم ابراهيم بن عبد الله الكجي قال اخبرنا أبو عاصم النبيل عن ابن عجلان عن المقبري عن أبي هريرة قال قال رسول الله ﷺ: العلم الذي لا يعمل به كالكنز الذي لا ينفق منه.

Herat'ta ikamet eden eş-Şeyh el-Îmâm el-Âlimü'r-Rabbânî –şeyhlerin şeyhi, şeriat ve tarikat âlimlerinin önderi– Tâceddin Ebû Muhammed Mahmûd b. Huzâdâd b. Ebû Bekir b. Yunus el-Irakî el-Üşnühî'den (ks) 29 Safer 609 Cumartesi günü Dehistan ribatında Sadediyye hânkâhındaki evinde ona okuyarak hadisi aldım ki o şöyle dedi: eş-Şeyh el-Îmâm ez-Zâhid Sedîdüddin Ebû Abdullah Ahmed b. Ebû Mansûr el-Cüveynî'den –Allah ona rahmet eylesin– hadisi okuyarak aldım ki o şöyle söyledi: el-Îmâm Ebü'l-Mehâsin Mesud b. Muhammed b. Ğâim b. Muhammed el-Herevî'den Dât'ta (?) Receb 549'da hadisi okuyarak aldım. Ona dedim ki: Size el-Îmam Ebü'l-Feth el-Muvaffak b. Abdülkerim el-Herevî size haber verdi. Bize Ebû Abdullah el-Büscânî ona Ebû Kasım Yunus b. Tâhir en-Nadrî ona da es-Seyyid eş-Şerîf Ebü'l-Hayr Zeyd b. Abdullah b. Mesud el-Hâşimî, ona da Sülemî b. Ahmed et-Taberânî –ki o İsfahan'daki el-Lahmî'dir– ona da Ebû Müslim İbrahim b. Abdullah el-Keccî, ona da Ebû Âsım en-Nebîl haber verdi, o da İbn Aclân'dan, o da el-Makbirî'den, o da Ebû Hüreyre'den rivâyet etti ki Rasûlüllah (sas) şöyle buyurdu: “*Gereğince amel edilmeyen ilim, harcanmayan hazine gibidir.*”²¹

Bu hadis Bâharzî'nin ilk intisap ettiği şeyhi Üşnühî'den rivâyet ettiği hadistir. Metinden anlaşıldığı kadarıyla Bâharzî bu hadisi 29 Safer 609 Cumartesi günü Dehistan ribatında Sadediyye hânkâhındaki evinde şeyhine okumak suretiyle rivâyet etmiştir. Zira eserdeki hadislerin tamamı Bâharzî'nin yapmış olduğu seyahatlerde hadis şeyhlerinden dinlediği rivayetlerdir. Bu açıdan değerlendirildiğinde eserin önemli bir kaynak mahiyetinde olduğunu söylemek mümkündür. Öte yandan hadisleri aldığı şeyhinden yazılı olarak mı yoksa şifahen mi aldığı konusunda herhangi bir kayda rastlanmamaktadır. Bununla birlikte 14. Hadise açıklama mahiyetinde düştüğü notta “Müslim, *Sahih*'inde

²¹ Bâharzî, *Esrârü'l-erbaîn li-ahyâri's-sâirîn*, vr. 10a.

de şöyle diyor” şeklinde bir ifade kullanması, en azından bu rivayetleri yazılı kaynaklarla da teyit ettiğini göstermektedir.

5. Bâharzî'nin Hadis Aldığı Şeyhleri ve Rihle Yaptığı Şehirler

Bâharzî söz konusu esere aldığı hadislerin her birini hangi şeyhten hangi tarihte ve nerede işittiğini kaydetmiştir. Ne var ki kaynaklarda Bâharzî'nin şeyhleri hakkında ulaşabildiğimiz kadarıyla yeterli bilgi yer alamamaktadır. Bundan dolayı vefat tarihlerini tam olarak tespit etmemiz mümkün olmamıştır. Bu bilgilerden onun eserine aldığı hadislerin en erken tarihlisinin 607/1210 yılına ait olduğu görülmektedir. Yine kaydettiği bilgilerden onun bu tarihte Nîşâbur'da olduğu anlaşılmaktadır. Burada, Safer ayında Ebü'l-Hasan el-Müeyyed b. Muhammed b. Ali b. Muhammed b. el-Hasan el-Mukrî et-Tûsî'den (ö. 617/1220) iki hadis (8. ve 23. hadis) dinlemiştir.

Bâharzî'nin 607/1210 yılında hadis dinlediği şeyhleri arasında Ebû İshak İbrahim b. Ali b. Selâd el-Hivârî de bulunmaktadır. Bu zâtle Receb ayında aynı şekilde Nîşâbur'da görüşen Bâharzî, ondan bir hadis (19. hadisi) rivayet etmiştir. Bâharzî'nin 608/1211 yılında dinlediği hadislerden yalnızca birini (21. hadisi) eserine aldığı görülmektedir. 17 Muharrem'de Nîşâbur'da hadis aldığı şeyhi Safiyyüddin Ebû Bekir b. Ali b. Muhammed es-Serahsî et-Taberânî'dir. Eserde, Bâharzî'nin 609/1212 yılında dinlediği bir hadis (25. hadisi) bulunmaktadır. Bâharzî, bu hadisi 27 Safer'de aynı zamanda bir sûfi olan şeyhi Ebû Muhammed Mahmud b. Huzâdâd b. Ebû Bekir b. Yunus el-İrâkî el-Üşnühhî'den işitmiştir. 611/1214 yılına gelindiğinde ise Bâharzî'nin bir şeyhten hadis aldığı görülmektedir. Bâharzî'nin 7 ve 9 Rebûlâhir'de Dehistan'da hadis dinlediği şeyhi Alaaddin Ebû Ali el-Hüseyn b. el-Murteza b. Ali el-Hüseynî ed-Dehistânî el-Herevî'dir. Ondaki iki hadis (6. ve 36. hadisi) almıştır.

Bâharzî 612/1215 yılında üç ayrı şeyhten hadis almıştır. Bunlardan ilki Zilhicce ayında hac için gittiği Mekke'de üç hadis (1, 18 ve 35. hadisi) işittiği şeyhi Burhâneddin Ebü'l-Fütûh Nasr b. Ebü'l-Ferec b. Ali el-Husrî'dir (ö. 652/1254). 612 yılında hadis dinlediği ikinci şeyhi *el-Hidâye* adlı eseri ile

meşhur olan Merginânî'nin (ö. 593/1196) oğlu Ebü'l-Feth Muhammed b. Ali b. Ebû Bekir b. Abdülcelîl b. el-Halîl el-Ferğânî'dir. Bâharzî, ondan Semerkand'da bir hadis (13. hadisi) almıştır. Bâharzî'nin aynı yıl hadis aldığı üçüncü şeyhi ise Şehâbeddin Ebü'l-Kasım Abdülhâlık b. Muhammed b. İbrâhim el-Hârizmî'dir. 14 Cemâziyelâhir'de Dehistan'da görüştüğü şeyhinden bir hadis (22. hadisi) almıştır.

Öte yandan Bâharzî'nin 613/1216 yılının Safer ayında Bağdat'ta hadis aldığı beş şeyh bulunmakta olup bunlardan ilki Ebü'l-Hasan Ali b. Muhammed b. Ali b. Ebû Sa'd el-Mevsilî'dir. Bâharzî ondan beş hadis (3, 12, 15, 31 ve 32. hadisleri) rivayet etmiştir. Bâharzî'nin Bağdat'ta hadis aldığı ikinci şeyhi Emînü'd-din Ebû Muhammed İsmâil b. Sadullah b. Muhammed b. Ali b. Hamdî'dir (ö. 614/1217). Bâharzî ondan üç hadis (2, 7 ve 26. hadisi) almıştır. Bâharzî'nin burada hadis aldığı üçüncü şeyhi Ebü'l-İz Müşrif b. Ali b. Ebû Cafer b. Kâmil el-Hâlîsî'dir (ö. 618/1221). Bâharzî'nin ondan rivayet ettiği beş hadis (10, 11, 14, 28 ve 33. hadis) bulunmaktadır. Dördüncü şeyhi Ömer b. Ebû Bekir b. Ahmed b. el-Hasan b. Câbir el-Bağdâdî'dir. Bâharzî ondan bir hadis (4. hadisi) dinlemiştir. Beşinci şeyhi ise aynı zamanda bir sûfî olan Şehâbeddin Ebû Hafs Ömer b. Muhammed b. Abdullah es-Sühreverdî'dir (ö. 632/1234). Bâharzî ondan da dört hadis (9, 17, 29 ve 39. hadisi) rivayet etmiştir.

Bâharzî'nin eserinde belirttiğine göre 615/1218 yılında hadis aldığı şeyhi aynı zamanda kendisinden tasavvufta hilafet aldığı sûfî Ebü'l-Cennâb Necmüddîn-i Kübrâ Ahmed b. Ömer b. Muhammed b. Abdullah el-Hîvekî el-Hârizmî'dir (ö. 618/1221). Kendisinden 9 Ramazan, 22 Şevval ve yine 29 Şevval'de Harezm'de üç hadis (5, 24 ve 34. hadisi) dinlemiştir. 617/1220 yılının Şevval ayında Buhara'da bulunan Bâharzî burada iki şeyhten hadis almıştır. Bunlardan ilki Ebû Reşîd Muhammed b. Ebû Bekir b. Ebü'l-Kasım b. el-İz el-İsfahânî'dir. Bâharzî, kendisinden iki hadis (16 ve 30. hadisi) rivayet etmiştir. Hadis aldığı diğer şeyhi ise Mühezzebüddin Ebû Câfer Muhammed b. Câfer b. Mesud b. Abdülmelik el-Buhârî olup kendisinden bir hadis (* hadisi) rivayet

etmiştir. 619/1222 yılında tekrar Bağdat'a gitmiş ve burada 6 Zilkade'de İbnü'l-Gazzâl Muhammed b. Ebû Bekir b. Ebü'l-Kâsım el-İsfahânî'den dinlediği bir hadisi (20. hadis) nakletmiştir. 627/1230 yılının Şaban ayında Buhara'da bulunan Bâharzi, burada Ebû Reşîd Muhammed b. Ebû Bekir b. Ebü'l-Kasım b. el-İz el-İsfahânî'den dinlediği iki hadisi (27 ve 37. hadisi) eserine almıştır. Eserde yer alan en son tarihli rivayet, 38. hadis olup bunu da 28 Rebûlâhîr 628/1231'de yine İbnü'l-Gazzâl Muhammed b. Ebû Bekir b. Ebü'l-Kâsım el-İsfahânî'den dinlemiştir.

Bâharzî'nin vermiş olduğu bilgilerden, onun eserine aldığı hadisleri 607/1210 ile 628/1231 tarihleri arasında yapmış olduğu seyahatlerde on yedi ayrı şeyhten dinlediği hadislerden derlediği anlaşılmaktadır. İfade edildiği üzere Baharzi'nin rihlesi incelendiğinde 607/1210 ve 608/1211 yıllarında Nişâbur'da, 609/1212 – 612/1215 yılları arasında Dehistan'da, yine 612/1215 yılında Mekke ve Semerkand'da, 613/1216 yılında Bağdat'ta, 615/1218 yılında Harezm'de, 617/1220 yılında Buhara'da, 619/1222 yılında Bağdat'ta, 627/1230 ve 628/1231 yılında Buhara'da bulunduğu anlaşılmaktadır. Bu bilgiler, kaynaklarda hayatı hakkında ayrıntılı bilgi bulunmayan Bâharzî'nin yaşadığı coğrafya ve seyahatleri ile ilgili detaylı bilgi vermesi bakımından önemli bir kaynak niteliğindedir.

6. Tarikat Şeyhlerinden Aldığı Hadisler

Bâharzî, ilmî kişiliğinin yanında aynı zamanda bir sûfidir. Nitekim o, Fıkıh, Kelam ve Hadis gibi zâhirî ilimlerdeki tahsilini tamamladıktan sonra tasavvufa meyletmiş, öncelikle Herat'ta Tâceddin Mahmûd el-Üşnühî'den (ö. ?) hırka giymiştir.²² Hakkında kaynaklarda bilgi bulamadığımız Üşnühî'den Bâharzî'nin hadis rivayet etmesinden, onun da hadis ilmiyle iştiğal ettiği anlaşılmaktadır. Nitekim Bâharzî, *Esrârü'l-erbaîn*'de naklettiği hadislerden 26.'sını Üşnühî'den dinlemiştir. Hadis şöyledir: Ebû Hüreyre'den rivayet edildiğine göre Rasûlullah (sas) şöyle buyurmuştur: "*Gereğince amel edilmeyen ilim, harcanmayan*

²² Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*, XXIII, 364.

hazine gibidir." Hadis, konusu itibariyle tasavvufî öğretiyeye uygun bir mâna içermektedir. Nitekim tasavvufun en önemli fonksiyonu ve müridleri teşvik ettiği husus da ilmi amele dönüştürmektir. Bu bakımdan söz konusu rivayet, bir tasavvuf şeyhinin kolaylıkla her konuşmasında atıfta bulunabileceği bir rivayettir. Öte yandan rivayet aynı lafızlarla bilebildiğimiz kadarıyla hadis kaynaklarında yer almamakta fakat bazı lafız farklılıklarıyla birlikte *Kütüb-i Sitte* haricindeki İbn Ebû Şeybe'nin (ö. 235/849) *el-Musannefi* ve Ahmed b. Hanbel'in (ö. 241/855) *Müsned*'i gibi kaynaklarda bulunmaktadır.²³

Hem sûfî hem de ilmî kişiliğiyle dikkat çeken Bâharzî'nin esas tanınma sebebi temsil ettiği tarikat olan Kübreviyye'dir. Üşnühî'den ilk tasavvufî eğitimini alan Bâharzî daha sonra Kübreviyye tarikatının kurucusu Necmeddîn-i Kübrâ'ya intisap etmiştir.²⁴ Necmeddîn-i Kübrâ'nın rehberliğinde girdiği halvetlerle seyrü sülûkunu (tasavvufî eğitimini) tamamlayan Bâharzî irşad için Buhara'ya gönderilmiş²⁵ daha sonraları Kübreviyye tarikatının Bâharziyye kolu kendisine nispet edilmiştir.

Necmeddîn-i Kübrâ'nın yanında yalnızca tasavvufî eğitim almayan Bâharzî aynı zamanda ondan hadis dinlemiş ve rivayetlerde bulunmuştur. Nitekim *Esrârü'l-erbaîn*'e aldığı hadislerden üçünü (5, 25 ve 35. hadisi) Necmeddîn-i Kübrâ'dan dinlemiştir. Bu hadislerden ilkinde Hz. Peygamber'e "*Güzel iş yapanlara (karşılık olarak) daha güzeli ve bir de fazlası vardır.*"²⁶ âyeti sorulmuş, o da şöyle buyurmuştur: "*Dünyada güzel iş yapanlar için verilecek karşılık cennettir. Fazlası ise Allah'ın vech-i kerimine nazar etmeleridir.*"²⁷ İkincisinde Hz. Peygamber bir kabristana gelmiş ve "*Esselâmü aleyküm ey*

²³ Örn. bkz. Ebû Bekir İbn Ebû Şeybe, *el-Kitâbü'l-Musannefi fi'l-ehâdis ve'l-âsâr* (Riyad: Mektebetü'r-Rüşd, 1989), XIX, 203, no. 35811; Ebû Abdullah Ahmed b. Muhammed Ahmed b. Hanbel, *Müsnedü'l-İmâm Ahmed bin Hanbel*, haz. Şu'ayb el-Arnaût (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1995-2001), XVI, 289; Ebû'l-Kasım Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat*, haz. Târik b. Avdullah b. Muhammed-Abdülmuhsin b. İbrahim el-Hüseynî (Kahire: Daru'l-Harameyn, 1995), I, 213, no. 689.

²⁴ Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*, XXIII, 364; Uludağ, "Bâharzî, Seyfeddin", *DİA*, IV, 474.

²⁵ Câmî, *Evlîya Menkıbeleri*, s. 575.

²⁶ Yunus 10/26.

²⁷ Ya'kûb b. İshâk Ebû Avâne, *Müsned*, haz. Eymen b. Ârif ed-Dımaşkî (Beyrut Dâru'l-Ma'rife, 1998), I, 136, no. 411. İbn Râhûye, Hz. Ebû Bekir'den mevkuf olarak rivayet etmektedir. Bkz. İshâk b. İbrâhîm İbn Râhûye, *Müsnedü İshâk bin Râhûye*, haz. Abdülgafûr b. Abdülhak Huseyn el-Belûşî (Medine: Mektebetü'l-İmân, 1410), III, 793, no. 1424.

müminler diyarı(nın sakinleri)! Bize ve size vaad edilen şey verilmiştir.” buyurmuştur.²⁸ Üçüncüsünde ise Hz. Peygamber, “*Kimsenin ameli kendisini kurtaramaz.”* buyurmuş, bunun üzerine “*Senin de mi yâ Rasûlallah?*” diye sorulmuş o da, “*Evet benim de. Ancak Allah beni bir rahmetle bürümüştür. Yine de doğru yolda durunuz, mutedil olunuz, böylece menzile ulaşın.”* buyurmuştur.²⁹

Bâharzî'nin Necmeddîn-i Kübrâ'dan rivayet ettiği hadisler konuları itibariyle insanları iyiye yönlendirmekle birlikte bunun yalnız başına yeterli olmayacağını ve insanların Allah'ın rahmetine de muhtaç olduğunu ifade etmektedir. Başka bir deyişle Necmeddîn-i Kübrâ'dan aldığı hadisler hem tergîb hem de terhîb içerikli olmuştur. Bu bakımdan söz konusu rivayetler sûfilerin halka yönelik vaaz ve nasihatlarında müracaat edebilecekleri rivayetlerdir. Sıhhat bakımından da sırasıyla Ebû Avâne'nin (ö. 316/929) *Müsned*'inde, Müslim'de ve Buhârî'de yer alan hadisler olmaları hasebiyle senedleri açısından problemleri hadisler olmadıklarını söylememiz uygun olacaktır. Bu durum Necmeddîn-i Kübrâ'nın sûfî kişiliği kadar hadis ilmine vukufiyetini de göstermektedir.

Bâharzî'nin hadis rivayet ettiği üçüncü sûfî Şehâbeddin Ebû Hafs Ömer b. Muhammed b. Abdullah es-Sühreverdî'dir (ö. 632/1234). *Avârifü'l-ma'ârif* adlı eseriyle tanınan bu zât, aynı zamanda Sühreverdîyye tarikatının da kurucusu kabul edilmektedir. Bâharzî, Bağdat'ta kendisiyle görüşmüş ve hadis dinlemiştir. Bâharzî'nin Sühreverdî'den aldığı hadislerden ilkinde (9. hadiste) cennetin anahtarının fakir ve miskinleri sevmek olduğu,³⁰ ikincisinde (17. hadiste) Hz. Peygamber'in ilk vahiy tecrübesi,³¹ üçüncüsünde (30. hadiste) nikâhın Hz. Peygamber'in sünneti olduğu, dördüncüsünde (40. hadiste) ise

²⁸ Müslim, Cenâiz, 102, no. 2255; Tahâret, 39, no. 584; Nesâî, Tahâret, 110, no. 150.

²⁹ Buhârî, Rikâk, 18, no. 6463.

³⁰ Ebû Bekr Muhammed b. İbrâhîm İbnü'l-Mukri, *el-Mu'cem*, haz. Ebû Abdurrahmân Âdil b. Sa'îd (Riyad: Mektebetü'r-Rüşd-Şirketü'r-Riyâd, 1998), s. 255, no. 838. Deylemî Hz. Ömer'den rivayet etmektedir. Bkz. Ebû Şücâ' Şîrûye b. Şehredâr b. Şîrûye Deylemî, *el-Firdevs bime'sûri'l-hitâb*, haz. Saîd b. Besyuni Zaglul (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1986), III, 330, no. 4993.

³¹ Buhârî, Bed'ü'l-vahy, 1, no. 3.

kulun Rabbi ile namazdaki münacatı³² konu edilmektedir. Konusu itibariyle Sühreverdî'den rivayet edilen bu hadislerin de tasavvufî öğretiyeye uygun halkın tebliğ ve irşadında sıklıkla bahis konusu edilen rivayetler olduğu görülmektedir. Sıhhatlerine bakıldığında ise ilk hadisin İbnü'l-Mukri'in *el-Mu'cem*'inde diğerlerinin ise Buhârî ve Müslim'in eserlerine aldığı sahih rivayetler olduğu görülmektedir. Buradan Sühreverdî'nin de hadisleri rivayet ederken sened açısından sıhhatine dikkat ettiği anlaşılmaktadır.

7. Hadislerin Tercümesi

Bu bölümde eserde yer alan hadislerin tercümesi verilip ilgili hadisleri tahrirci yapılacak. Her ne kadar Bâharzî eserinde hadisleri senedleri ile vermiş olsa da burada makale sınırları içerisinde yalnızca sahabi ravisi ile birlikte metnin tercümesine yer verilecektir. Ayrıca hadiserin tahrirci de tarafımızdan yapılmıştır. Bâharzî, kendisine ulaşan sened haricinde hadislerin tahrircine yer vermemiştir.

1. **Hadis:** Abdullah b. Amr'dan (ra) rivayet edildiğine göre Rasûlullah (sas) şöyle buyurmuştur: *"Daima istikamet üzere olun! Fakat bunu gerçekleştirmeye güç yetiremeyeceksiniz. O halde biliniz ki sizin en faziletli ameliniz namazdır. Abdeste ise ancak mümin bir kimse müdavim olur."*³³
2. **Hadis:** Enes b. Mâlik'den (ra) rivayet edildiğine göre Rasûlullah (sas) şöyle buyurmuştur: *"Ben Cennet'te yürürken iki kenarında içi boş inci kubbeler bulunan bir nehir gördüm. 'Ey Cebrâil, bu da nedir?' dedim.*

³² Müslim, Fedâilü's-sahâbe, 97, no. 6312.

³³ Ebû Abdullah el-Asbahî el-Yemenî Mâlik b. Enes, *el-Muvatta'*, haz. Mahmud b. el-Cemîl (Kahire: Mektebetü's-Safâ, 2001), Tahâret, 6, no. 66; Ebû Abdullah Muhammed b. Yezîd er-Rebeî el-Kazvinî İbn Mâce, "es-Sünen", *el-Kütübü's-Sitte (Mevsûatü'l-Hadisi'ş-Şerîf içerisinde)*, haz. Sâlih b. Abdülazîz, (Riyad: Dâru's-Selâm, 2000), Tahâret, 4, no. 278.

Şöyle söyledi: 'Bu, Rabbin Teâlâ'nın sana verdiği Kevser'dir.' Sonra meleğ elini nehrin toprağına vurup ondan kokulu misk çıkardı."³⁴

3. **Hadis:** Üsâme b. Zeyd'den (ra) rivayet edildiğine göre Rasûlüllah (sas) şöyle buyurmuştur: "Cennetin kapısında durdum. Oraya girenlerin çoğı fakirdi. Zenginler ise (hesap vermek için) alıkonulmuşlardı. Cehennem kapısında da durdum. Oraya girenlerin çoğı ise kadındı."³⁵
4. **Hadis:** Ebû Musa'dan (ra) rivayet edildiğine göre Peygamber (sas) "Allahu Teâlâ zâlime mühlet verir. (Fakat verdiği mühlet bitince) onu yakalar ve cezasını çekinceye kadar bırakmaz." buyurur ve şu âyeti okur: "Rabbin, haksızlık eden memleketleri (onların halkını) yakaladığında, onun yakalayışı işte böyle (şiddetlidir). Şüphesiz onun yakalaması pek elem vericidir, pek çetindir!"³⁶
5. **Hadis:** Enes b. Mâlik'den (ra) rivayet edildiğine göre Rasûlüllah'a (sas) "Güzel iş yapanlara (karşılık olarak) daha güzeli ve bir de fazlası vardır."³⁷ âyeti soruldu, oda şöyle buyurdu: "Dünyada güzel iş yapanlar için verilecek karşılık cennettir. Fazlası ise Allah'ın vech-i kerimine nazar etmeleridir."³⁸
6. **Hadis:** Ebû Musa'dan (ra) rivayet edildiğine göre Rasûlüllah (sas) şöyle buyurmuştur: "Kim Allah'a kavuşmayı arzu ederse, Allah da o kimseye kavuşmayı arzu eder. Kim de Allah'a kavuşmaktan hoşlanmazsa Allah da o kimseye kavuşmaktan hoşlanmaz."³⁹

³⁴ Ebû Abdullah Muhammed b. İsmâil b. İbrâhim Buhârî, "el-Câmiu's-sahîh", *el-Kütübü's-sitte (Mevsûatü'l-hadisî's-şerîf içerisinde)*, haz. Sâlih b. Abdülazîz, (Riyad: Dâru's-Selâm, 2000), Rikâk, 53, no. 6576.

³⁵ Ebû Urve Ma'mer b. Râşid, *el-Câmi (Abdurrezzak'ın Musannefi içerisinde)*, haz. Habiburrahman el-Azami (Beyrut: el-Meclisü'l-İlmî, 1403), XI, 306, no. 20611.

³⁶ Hüd 11/102. Buhârî, Tefsîr, (Hüd) 5, no. 4686.

³⁷ Yûnus 10/26.

³⁸ Ebû Avâne, *Müsned*, I, 136, no. 411. İbn Râhûye, Hz. Ebû Bekir'den mevkuf olarak rivayet etmektedir. Bkz. İbn Râhûye, *Müsnedü İshâk bin Râhûye*, III, 793, no. 1424.

³⁹ Buhârî, Rikâk, 41, no. 6507.

7. **Hadis:** Câbir b. Abdullah (ra) şöyle anlatmaktadır: Rasûlüllah (sas) ile birlikte kebâsı (erâk ağacının olgunlaşmış meyvesini) topluyorduk. Rasûlüllah (sas) şöyle buyurdu: '*Siyah olanlarını toplayın. En güzelleri onlardır.*' Bunun üzerine biz: 'Siz koyun mu güttünüz?' dedik. Şöyle buyurdu: '*Koyun gütmeyen peygamber mi var?*'⁴⁰
8. **Hadis:** Abdulah b. Ömer'den (ra) rivayet edildiğine göre Rasûlüllah (sas) şöyle buyurmuştur: "*Sizden biriniz cumaya geleceği zaman gusletsin.*"⁴¹
9. **Hadis:** Abdulah b. Ömer'den (ra) rivayet edildiğine göre Rasûlüllah (sas) şöyle buyurmuştur: "*Her şeyin bir anahtarı vardır. Cennetin anahtarı ise fakir ve miskinleri sevmektir. Zira onlar kıyamet günü sabırları sebebiyle Allah ile beraber oturacaklardır.*"⁴²
10. **Hadis:** Selman (ra) şöyle anlatmaktadır: "Rasûlüllah (sas) Şaban ayının son günü bize şöyle hitap etti: '*Ey insanlar! Yüce ve mübarek bir ayın gölgesi üzerinize geldi. O ayda bin aydan daha hayırlı bir gece vardır. Allah o ayı oruçlu geçirmeyi farz kıldı. Gecesinde namaz kılmayı (teravihi) nafile kıldı. Kim bu ayda hayırlı bir iş ile Allah'a yakınlaşmaya çalışırsa, diğer aylarda bir farz ibadet eda etmiş gibi olur. Kim de bu ayda bir farzı yerine getirirse diğer aylarda yetmiş farzı eda etmiş gibi olur. O, sabır ayıdır. Sabrın mükâfaatı ise cennettir. O, iyilik ayıdır. O, müminin rızkının arttığı aydır. Kim bir oruçluyu iftar ettirirse bu, günahları için mağfiret ve cehennemden azadı (için bir vesile) olur. Ayrıca ona oruçlununkinden bir eksilme olmaksızın oruçlu kimseninki kadar sevap verilir.*' buyurdu. Bunun üzerine şöyle söylediler: 'Ey Allah'ın Rasûlü! Hepimiz oruçluyu iftar ettirecek bir şey bulamıyoruz.' Rasûlüllah (sas) şöyle buyurdu: '*Allahu*

⁴⁰ Buhârî, Enbiyâ, 29, no. 3406.

⁴¹ Buhârî, Cum'a, 2, no. 877.

⁴² İbnü'l-Mukri, *el-Mu'cem*, s. 255, no. 838. Deylemî Hz. Ömer'den rivayet etmektedir. Bkz. Deylemî, *el-Firdevs*, III, 330, no. 4993.

Teâlâ bu sevabı oruçluyu süt-su karışımı, hurma veya bir yudum su ile de olsa iftar ettirene de verir. Kim bir oruçluyu doyurursa Allah ona Kevser'imden cennete girinceye kadar bir daha susamayacak şekilde içirir. O öyle bir aydır ki; evveli rahmet, ortası mağfaret ve sonu da cehennemden kurtuluştur. Her kim kölesinin (işçisinin) yükünü (bu ayda) hafifletirse Allah onu affeder ve cehennemden azad eder. Bu ayda şu dört güzel amelî çokça yapın: Bunlardan ikisi ile Rabbiniz Azze ve Celle'yi razı eder, diğer ikisinden ise müstağni olamazsınız. Rabbinizi razı edeceğiniz iki amel, Allah'tan başka ilah olmadığına şahitlik etmek ve ona istiğfârda bulunmaktır. Sizin müstağni olamayacağınız iki davranış ise; Allah Azze ve Celle'den cenneti istemek ve cehennem konusunda Ona sığınmaktır.”⁴³

Ebû Hüreyre'den rivayet edildiğine göre⁴⁴ Rasûlüllah (sas) Ramazan geldiğinde şöyle söylediler: “*Şu ayınız sizi gölgelendirdi. Ebû'l-Kasım üzerine yemin olsun ki müslümanlara bu aydan daha hayırlı bir ay uğramamıştır. Kendisiyle yemin edilene yemin olsun ki Allah Azze ve Celle bu ayın ecrini ve nafilisini, meşakkatini ve ağırlığını ay girmeden önce yazar. Mümin bu ayda ibadetleri için güç ve azık hazırlar; fâcir ise müminlerin gaflet ve kusurlu işleri için hazırlanır.”⁴⁵*

11. Hadis: Ebû Hüreyre'den rivayet edildiğine göre Rasûlüllah (sas) şöyle buyurmuştur: “*Hiçbir gölgenin olmadığı günde arşın gölgesinde gölgelenecek yedi sınıf insan vardır. Bunlar: Allah'ı zikrederken gözlerinden yaş boşanan kimse; Allah'tan başkasının sevmediği bir kulu sırf Allah rızası için seven kimse, mescitlere olan sevgisinin şiddetinden dolayı kalbi mescitlere bağlı olan kimse, sağ eliyle verdiği sol elinden gizleyen kimse; idaresi altındakilere adil*

⁴³ Muhammed b. İshâk İbn Huzeyme, *Sahîhu İbn Huzeyme*, haz. Muhammed Mustafâ el-A'zamî (Beyrut: el-Mektebetü'l-İslâmî, 1980), III, 191, no. 1887; Beyhakî, *Şuabü'l-İmân*, V, 223, no. 3336.

⁴⁴ Müellif yakın anlamda olduğunu belirterek bu rivayeti de öncekinin peşi sıra vermektedir.

⁴⁵ İbn Ebû Şeybe, *el-Musannef*, II, 271, no. 8876; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, XIV, 459, no. 8871, XVI, 8457, no. 10783.

davranan yönetici; güzel ve makam sahibi bir kadın kendisini sunduğu halde sırf Allah korkusu sebebiyle onu reddeden kimse; kavminin askeri birliği içerisinde bulunan kimsedir ki kavmi düşmanla karşılaştığında keşif yaparak onların arkalarını kollayıp kazandıklarında kazanan aksi takdirde şehit olan kimsedir.”⁴⁶

12. Hadis: Ebû Hüreyre'den rivayet edildiğine göre Peygamber (sas) “Gecenin bir kısmında uyanarak sana mahsus fazla bir ibadet olmak üzere teheccüd (namazı) kıl ki, Rabbin seni Makam-ı Mahmud'a ulaştırsın.”⁴⁷ âyeti ile ilgili olarak şöyle buyurmuştur: “O, ümmetim için içerisinde şefaatta bulunulan makamdır.”⁴⁸

13. Hadis: Câbir b. Abdullah'tan rivayet edildiğine göre Rasûlüllah (sas) şöyle buyurmuştur: “İnsanlar cehennemden yanmış olarak kaynar su gibi çıkarlar. Cennetin kapısına getirildiklerinde cennet ehli üzerlerine su serper. Ardından selin üzerindeki çerçöp gibi kalırlar.”⁴⁹

14. Hadis: İbn Ömer'den rivayet edildiğine göre Peygamber (sas) şöyle buyurmuştur: “Bir kadın kedi yavrusu sebebiyle cehenneme girdi. Zira o, kediyi bağlamış, zayıflayıp ölünceye kadar ne bir şey yedirmiş ne de yeryüzündeki haşereleri yemesi için onu salıvermişti.”⁵⁰

15. Hadis: Ebû Hüreyre'den rivayet edildiğine göre Peygamber (sas) şöyle buyurmuştur: “Bir çoban sürüsünün başındayken sürüye kurt

⁴⁶ Ebû Ahmed Humejd b. Mahled İbn Zencûye, *Kitâbü'l-Emvâl*, haz. Şâkir Zib Feyyâz (Riyad: Merkezü'l-Melik Faysal İ'l-Bühûs ve'd-Dirâsâti'l-İslâmiyye, 1986), I, 64, no. 10. Bazı lafız farklılıkları ile birlikte Buhârî'de de geçmektedir. bkz. Buhârî, Ezan, 35, no. 660.

⁴⁷ el-İsrâ 17/79.

⁴⁸ Bu rivayet tefsir kaynaklarında bulunmaktadır. Bkz. Ebû Cafer Muhammed b. Cerîr b. Yezîd Taberî, *Câmiu'l-beyân an te'vîli'l-Kur'ân*, haz. Ahmed Muhammed Şâkir (Kahire: Müessesetü'r-Risâle, 2000), XVII, 529; Abdurrahmân b. Muhammed İbn Ebû Hâtim, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*, haz. Es'ad Muhammed et-Tayyib (Riyad Mektebetü Nezzâr Mustafâ el-Bâz, 1997), VII, 2342, no. 13361.

⁴⁹ Farklı lafızlarla şu kaynaklarda geçmektedir: Ebû İsmâ Muhammed b. İsmâ b. Sevre es-Sülemî Tirmizî, “el-Câmi”, *el-Kütübü's-Sitte (Mevsûatü'l-Hadîsi's-Şerif içerisinde)*, haz. Sâlih b. Abdülazîz, (Riyad: Dâru's-Selâm, 2000), Sifatü cehennem, 10, no. 2597; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, XXIII, 374, no. 15198.

⁵⁰ Ebû'l-Hüseyn en-Nisâbüri Müslim, “Sahîh”, *el-Kütübü's-Sitte (Mevsûatü'l-Hadîsi's-Şerif içerisinde)*, haz. Sâlih b. Abdülazîz, (Riyad: Dâru's-Selâm, 2000), Birr, 135, no. 6679.

saldırdı ve koyunlardan birini kapıp kaçtı. Çoban onu kurtarmak için hemen peşine düştü. Kurt ona şöyle söyledi: ‘Koyun sürüsünün benden başka çobanı bulunmayacak o günde, koyunu kim kurtarır?’” Bunun üzerine orada bulunanlar “Sübhânallah!” dediler. Yine Ebû Hüreyre’den rivayet edildiğine göre Peygamber (sas) şöyle buyurmuştur: “Bir adam öküzün üzerine bir şeyler yüklemiş onu yürütüyordu. Derken öküz o kimseye yüzünü çevirerek şöyle söyledi: ‘Ben bunun için yaratılmadım, ben tarla sürmek için yaratıldım.’ İnsanlar bu hikâyeden hayret ederek: “Sübhânallah!” dediler. Bunun üzerine Hz. Peygamber: “Ben bunlara inanıyorum. Aynı şekilde Ebû Bekir ve Ömer de inanıyor.”⁵¹

16. Hadis: Ebû Hüreyre’den rivayet edildiğine göre Peygamber (sas), ashabına Necâşî’nin vefat haberini verdi. Onları musallaya çıkartıp dört tekbirle cenaze namazını kıldırdı.⁵²

17. Hadis: Hz. Âişe (ra) şöyle söylemiştir: “Allah Resûlü’nün (sas) ilk vahiy almaya başlaması uykuda doğru rüya (rüyâ-i sâdika) görmekle olmuştur. Onun istisnasız bütün rüyaları gün gibi gerçek çıkardı. Sonra ona yalnızlık sevdirdi. Artık Hirâ’da yalnızlığa çekilip, geceler boyu, ailesine dönmeden tek başına ibadet ediyordu. Bunun için yanında yiyecek de götürürdü. Sonra yine Hatice’nin yanına dönüp, bir o kadar zaman için tekrar yiyecek alırdı. Nihayet bir gün, Hirâ Mağarası’ndayken ona hak (vahiy) geldi. Melek geldi ve Rasûlüllah’a (sas): ‘Oku!’ dedi. Rasûlüllah (sas) hadiseyi şöyle anlattı: “‘Ben okuma bilmem.’ dedim. Beni tutup gücüm tükeninceye kadar sıktı. Sonra bırakıp tekrar ‘Oku!’ dedi. ‘Ben okuma bilmem.’ dedim. İkinci defa tutup gücüm tükeninceye kadar sıktı. Bırakıp tekrar ‘Oku!’ dedi. ‘Ben okuma bilmem.’ diye cevap verdim. Üçüncü defa tutup gücüm tükeninceye kadar sıktı ve bırakıp şöyle söyledi: ‘Yaratan Rabbinin

⁵¹ Buhârî, Enbiyâ, 52, no. 3284, Muzâraa, 4, 2199.

⁵² Müslim, Cenâiz, 62, no. 2205.

adıyla oku! O, insanı bir alâktan (embriyondan) yarattı. Oku! Senin Rabbin en kerîm olandır.⁵³ Bunun üzerine Rasûlullah (sas) (kendisine vahyolunan) bu âyetlerle (korkudan) yüreği titreyerek döndü ve Hatice'nin yanına girerek 'Üzerimi örtünüz, üzerimi örtünüz!' dedi. Onun üzerini örttüler. Nihayet korkusu geçti. Sonra Rasûlullah Hatice'ye şöyle söyledi: 'Kendimden endişe ettim.' Hatice 'Öyle deme; Allah'a yemin ederim ki, Allah hiçbir vakit seni utandırmaz. Çünkü sen akrabalarla ilgilenirsin, işini görmekten aciz olanların yükünü yüklenirsin, yoksula kazanç kapısı sağlarsın, misafiri ağırlarsın, başa gelen her türlü musibette yardım edersin.' dedi. Sonra Hatice, Hz. Peygamber'i yanına alıp amcasının oğlu Varaka b. Nevfel'e götürdü. Varaka, Câhiliye döneminde Hıristiyan dinine girmiş bir kimseydi. Arapça yazı bilir ve İncil'den Arapça âyetler yazardı. Varaka ihtiyarlamıştı, gözleri hiç görmüyordu. Hatice Varaka'ya, 'Amcamın oğlu! Dinle bak, kardeşinin oğlu ne söylüyor?' dedi. Varaka, 'Ne gördün, kardeşimin oğlu (anlat)' dedi. Rasûlullah (sas) gördüğü şeyi kendisine anlattı. Bunun üzerine Varaka Rasûlullah'a (sas) şöyle dedi: 'Bu gördüğün, Allah'ın Musa'ya gönderdiği Nâmûs (Cebrâil'dir). Ah keşke genç olsaydım. Kavmin seni (şehirden) çıkaracakları zaman keşke hayatta olsam!' Bunun üzerine Rasûlullah (sas), 'Onlar çıkaracaklar mı beni?' diye sordu. Varaka da 'Evet, senin getirdiğin gibi bir şey getirmiş herkes bu düşmanlığa uğramıştır.' dedi ve 'Eğer senin davet günlerine yetişirsem, sana elimden gelen yardımı yaparım.' diye ekledi.⁵⁴

Câbir b. Abdullah: "Rasûlullah'ı (sas), fetret-i vahyi anlatırken işittim. O şöyle söylüyordu: 'Yürüdüğüm bir esnada gökyüzü tarafından bir ses işittim. Başımı kaldırdım. Bir de baktım ki Hırâ'da bana gelen Melek gökyüzü ile yeryüzü arasında bir kürsî üzerinde oturmuş. Çok korktum. (Evime) dönüp: 'Üzerimi örtünüz, üzerimi örtünüz, beni sarınız!' dedim. Bunun üzerine Allahu Teâlâ 'Ey

⁵³ el-Alak 96/1-3.

⁵⁴ Buhârî, Bed'ü'l-vahy, 1, no. 3.

örtünüp bürünen (Peygamber!) Kalk da uyar. Rabbini yücelt. Nefsini arındır. Şirkten uzak dur.⁵⁵ âyetini indirdi.⁵⁶

Rivayet edilmiştir ki Rasûlüllah (sas) defalarca yüksek dağlardan kendisini atmak için gitmişti. Fakat her ne zaman kendisini aşağı atmak için bir dağın zirvesine çıksa kendisine Cebrâil görünüp şöyle söylemişti: “Ey Muhammed! Sen Allah’ın gerçekten rasûlüsün!” Cebrâil’in bu sözleri ile gönlü tatmin olmaktadır. Vahiylere arasındaki süre uzadığında aynı durum tekrar ederek intiharın eşine geldiğinde Cebrâil aynı sözleri sarf ederek onu teskin ediyordu.⁵⁷

18. Hadis: Câbir b. Semure’den rivayet edildiğine göre Rasûlüllah (sas) şöyle buyurmuştur: “*Namazda gözlerini semaya kaldıranlar, ya bunu terk ederler ya da gözleri onlara geri dönmez.*”⁵⁸

19. Hadis: Ebû Hüreyre’den rivayet edildiğine göre Rasûlüllah (sas) şöyle buyurmuştur: “*Allah Teâlâ’ya ve Rasûlü’ne iman eden, namazı dosdoğru kılan ve ramazan orucunu tutan kimsenin ister Allah yolunda cihat etsin isterse doğduğu memleketinde ikamet ediyor olarak vefat etsin Allah’ın onu cennete sokması bir haktır.*” Dediler ki: “Yâ Rasûlallah! Bunu insanlara müjdelemeyelim mi?” Şöyle buyurdu: “*Cennette Allah’ın mücâhidler (yahut ‘Allah yolunda cihat edenler’) için hazırladığı yüz mertebe vardır.*⁵⁹ Her bir derecenin arası yerle gök arası kadardır. Allahu Teâlâ’dan isteyeceğiniz zaman Firdevs cennetini dileyin. Zira o cennetlerin en üstünü ve en yükseğidir. Firdevsin üzerinde ise Rahmân’ın arşı bulunmakta, ondan da cennetin nehirleri çıkmaktadır.”⁶⁰

⁵⁵ el-Müzzemmil 73/1-5.

⁵⁶ Buhârî, Bed’ü’l-vahy, 1, no. 4.

⁵⁷ Buhârî, Ta’bîr, 1, no. 6581.

⁵⁸ Müslim, Salât, 117, no. 966.

⁵⁹ Ebû Abdurrahmân Ahmed b. Ali b. Şuayb Nesâî, “el-Müctebâ mine’s-Sünen”, el-Kütübü’s-Sitte (Mevsûatü’l-Hadîsi’ş-Şerîf içerisinde), haz. Sâlih b. Abdülazîz, (Riyad: Dâru’s-Selâm, 2000), Cihâd, 18, no. 3132.

⁶⁰ Buhârî, İ’tisâm, 33, no. 2790; Tirmizî, Cennet 4, no. 2533.

20. Hadis: Fadâle b. Ubeyd'den rivayet edildiğine göre Rasûlüllah (sas) şöyle buyurmuştur: *"Müslüman olup da kendisine yeteri kadar rızık verilen ve Allah'ın kendisine verdiği nimete kanaat eden kimseye ne mutlu!"*⁶¹

21. Hadis: Seleme b. Ekva' şöyle anlatmaktadır: "Biz Peygamber'in (sas) yanında oturuyorduk. Bir cenaze getirildi. (Cenaze sahipleri) 'Cenaze namazını kıldırınız.' dediler. Peygamber (sas) 'Arkasında borç bıraktı mı?' buyurdu. 'Hayır.' dediler. Peygamber (sas) 'Bir şeyler bıraktı mı?' buyurdu. 'Hayır.' dediler. Bunun üzerine Peygamber (sas) cenaze namazını kıldırdı. Daha sonra başka bir cenaze getirildi. (Cenaze sahipleri) 'Ey Allah'ın Rasûlü! Cenaze namazını kıldırınız.' dediler. Peygamber (sas) 'Arkasında borç bıraktı mı?' buyurdu. 'Evet.' denildi. Peygamber (sas) 'Bir şeyler bıraktı mı?' buyurdu. 'Üç dinar.' dediler. Bunun üzerine Peygamber (sas) cenaze namazını kıldırdı. Daha sonra üçüncü bir cenaze getirildi. (Cenaze sahipleri) 'Cenaze namazını kıldırınız.' dediler. Peygamber (sas) 'Bir şeyler bıraktı mı?' buyurdu. 'Hayır.' dediler. Peygamber (sas) 'Arkasında borç bıraktı mı?' buyurdu, 'Üç dinar.' dediler. Bunun üzerine Peygamber (sas) 'Öyleyse siz kılın arkadaşınızın cenaze namazını!' buyurdu. Ebû Katâde: 'Ey Allah'ın Rasûlü, cenaze namazını siz kıldırınız, onun borcunu ben üstleniyorum.' dedi. Bunun üzerine Peygamber (sas) cenaze namazını kıldırdı."⁶²

22. Hadis: Abdullah b. Amr'dan rivayet edildiğine göre Rasûlüllah (sas) şöyle buyurmuştur: *"Merhametliler (var ya...) Rahmân işte onlara merhamet eder. Siz yeryüzündekilere merhamet edin ki gökyüzündekiler de size merhamet etsin!"*⁶³

⁶¹ Tirmizî, Zühd, 35, no. 2349

⁶² Buhârî, Havâlât, 3, no. 2289; Müslim, Ferâiz, 14, no. 4157.

⁶³ Süleyman b. Eş'as b. İshâk el-Ezdi es-Sicistânî Ebû Dâvud, "es-Sünen", *el-Kütübü's-Sitte (Mevsûatü'l-Hadisî's-Şerîf içerisinde)*, haz. Sâlih b. Abdülazîz, (Riyad: Dâru's-Selâm, 2000), Edeb, 58, no. 4941; Tirmizî, Birr, 4916, no. 1924.

* **Hadis:**⁶⁴ Ubâde b. es-Sâmit anlatıyor: “Rasûlullah (sav) ile birlikte bulunduğumuz bir toplantıda o bize şöyle buyurdu: ‘Allah’a hiçbir şeyi ortak koşmayacağınıza, hırsızlık yapmayacağınıza, zina etmeyeceğinize, çocuklarınızı öldürmeyeceğinize, kendiliğinizden uyduracağınız bir yalanla hiç kimseye iftira etmeyeceğinize, iyi işlerde bana karşı gelmeyeceğinize söz vererek bana biat ediniz. Kim sözünde durursa ecrini Allah verecektir. Sizden biriniz yukarıda sayılanlardan herhangi birini işler de cezasını dünyada çekerse, o ceza, işlediği suçun kefaretidir. Kim de bu suçlardan birini işler de suçu gizli kalır, cezasını dünyada çekmezse onun işi Allah’a kalmıştır. Allah dilerse onu affeder, dilerse cezalandırır.’ Bu minval üzere onunla biat ettik.”⁶⁵

23. Hadis: İbn Ömer’den rivayet edildiğine göre Rasûlullah (sas) visâl orucunu (iki yada daha fazla günü iftar etmeksizin oruçlu geçirmeyi) yasakladı. “Yâ Rasûlallah! Ama sen visâl orucu tutuyorsun?” dediklerinde “Ben sizin gibi değilim. Ben (Allah tarafından) yedirilir ve içirilirim.” buyurdu.⁶⁶

24. Hadis: Ebû Hüreyre’den rivayet edildiğine göre Peygamber (sas) bir kabristana geldi ve “Esselâmü aleyküm ey müminler diyarı(nın sakinleri)! Bize ve size vaad edilen şey verilmiştir.” buyurdu.⁶⁷

25. Hadis: Ebû Hüreyre’den rivayet edildiğine göre Rasûlullah (sas) şöyle buyurmuştur: “Gereğince amel edilmeyen ilim, harcanmayan hazine gibidir.”⁶⁸

26. Hadis: Hz. Aişe’nin anlattığına göre Rasûlullah (sas) Ramazan’ın son on gününde diğer aylarda olmadığı kadar (ibadet ve kulluk için) çaba gösterirdi.⁶⁹

⁶⁴ Elimizdeki nüshada bu hadis numaralandırılmamıştır. Dolayısıyla eserdeki numaralandırma 39. Hadise kadar devam etmektedir.

⁶⁵ Buhârî, Ahkâm, 49, no. 7213; Nesâî, Biat, 9, no. 4166.

⁶⁶ Muvatta, Sıyâm, 13, no. 672; Müslim, Sıyâm, 55, no. 2563.

⁶⁷ Müslim, Cenâiz, 102, no. 2255; Tahâret, 39, no. 584; Nesâî, Tahâret, 110, no. 150.

⁶⁸ Bazı lafız farklılıkları ile birlikte şu kaynaklarda bulunmaktadır: İbn Ebû Şeybe, *el-Musannef*, XIX, 203, no. 35811; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, XVI, 289; Taberânî, *el-Mu’cemü’l-evsat*, I, 213, no. 689.

27. Hadis: Temîm ed-Dârî'den rivayet edildiğine göre Peygamber (sas) şöyle buyurmuştur: “Hz. Peygamber (sas) üç kere ‘*Din samimi olmaktadır.*’ buyurdu. Biz ‘*Kime karşı?*’ diye sorduk. Bunun üzerine Peygamber (sas), ‘*Allah’a, kitabına, Resûlü’ne, Müslümanların idarecilerine ve bütün Müslümanlara (karşı samimi olmaktadır).*’ buyurdu.”⁷⁰

28. Hadis: İbn Ömer’den rivayet edildiğine göre Rasûlullah (sas) şöyle buyurmuştur: “*İslâm beş esas üzerine kurulmuştur: Allah’tan başka ilâh olmadığına ve Muhammed’in Allah’ın Rasûlü olduğuna şehâdet etmek, namazı kılmak, zekâtı vermek, haccetmek ve Ramazan orucunu tutmak.*”⁷¹

29. Hadis: Hz. Aişe’den rivayet edildiğine göre Rasûlullah (sas) şöyle buyurmuştur: “*Nikah benim sünnetimdir. Kim benim sünnetime uygun davranmazsa benden değildir. Evlenin. Çünkü ben (kıyamet günü diğer) ümmetlere karşı sizin çokluğunuzla iftihar edeceğim. Maddî imkânı olan hemen evlensin. Maddî imkân bulamayan ise oruç tutsun. Zira oruç onun için şehveti kırııcıdır.*”⁷²

30. Hadis: Ebû Ümâme el-Bâhilî’den rivayet edildiğine göre Rasûlullah (sas) şöyle buyurmuştur: “*Gece namazını ihmal etmeyiniz. Çünkü o sizden önceki salih kişilerin ısrarla devam ettirdikleri bir gelenektir. Zira gece namazı, Allah’a yakınlık sağlar, günahlardan sakındırır, kötülükleri yok eder.*”⁷³

31. Hadis: Ebû Hüreyre’den rivayet edildiğine göre Rasûlullah (sas) şöyle buyurmuştur: “*Ümmetime (veya mü’minlere) sıkıntı vermeyecek olsaydım, Allah Azze ve Celle yolunda cihada çıkan hiçbir askerî*

⁶⁹ Müslim, İtikâf, 8, no. 2788; Tirmizî, Savm, 73, no. 796.

⁷⁰ Müslim, İmân, 95, no. 196; Ebû Dâvûd, Edeb, 59, no. 4944.

⁷¹ Buhârî, İmân, 2, no. 8.

⁷² İbn Mâce, Nikâh, 1, no. 1846.

⁷³ Tirmizî, Deavât, 101, no. 3549.

birliğin arkasında oturup kalmazdım.⁷⁴ Fakat ben onları bindirmek için (binit gibi bir) imkân bulamıyorum. Onların da benim peşimden gelmeye imkânları yok. (Ben bir askerî birliğe katılsam) onların geri kalmaya gönülleri razı olmaz. Allah yolunda savaşmayı, ondan sonra öldürülüp diriltilmeyi, ondan sonra öldürülmeyi ne kadar isterdim!”⁷⁵

32. Hadis: Ebû Zer'den rivayet edildiğine göre Rasûlullah (sas) Allah Tebâreke ve Teâlâ'nın şöyle buyurduğunu nakletmiştir: *“Ey kullarım! Ben zulmü kendim ve sizin için haram kıldım. O halde birbirinize zulmetmeyin! Ey kullarım! Siz gece gündüz günah işliyorsunuz. Ben ise günahları bağışlarım. Hiç mühim değil, benden bağışlanma dileyin, sizi bağışlayayım. Ey kullarım! Benim yedirdiklerimin dışında hepiniz açsınız; o halde benden size yedirmemi isteyin ki size yedireyim. Ey kullarım! Benim giydirdiklerim dışında hepiniz çıplaksınız; o halde benden size giydirmemi isteyin ki size giydireyim. Ey kullarım! Eğer öncekileriniz, sonrakileriniz, insanların ve cinleriniz, sizden en takva sahibi bir kişinin kalbi üzere olsalar, benim mülkümde hiç bir şey arttırmaz. Ey kullarım! Eğer öncekileriniz, sonrakileriniz, cinleriniz ve insanların sizden en fasık bir kişinin kalbi üzere olsalar, (bu tutumları) benim mülkümde hiç bir şey eksiltmez. Ey kullarım! Eğer öncekileriniz, sonrakileriniz, cinleriniz ve insanların aynı yerde durup benden isteseler, herkese istediğini veririm ve bu benim mülkümde hiçbir şey eksiltmez. Bu ancak iğnenin denize bir kez daldırıldığı zaman denizden eksilttiği kadardır. Ey kullarım! Bunlar ancak sizin amellerinizdir, ben onları muhafaza ediyorum, sonra size tam karşılığını vereceğim, kim bir hayır bulursa Allah'a hamd etsin, kim bundan başka bir şey bulursa, nefsinden başkasını kınamasın.”⁷⁶*

33. Hadis: Ebû Hüreyre'den rivayet edildiğine göre, Rasûlullah (sas) şöyle buyurmuştur: *“Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: ‘Her kim benim*

⁷⁴ Buhârî, İmân, 26, no. 36.

⁷⁵ Müslim, İmâre, 103, no. 4859; İbn Mâce, Cihad, 1, no. 2753.

⁷⁶ Müslim, Birr, 55, no. 6575.

velî bir kuluma düşmanlık ederse ona harp ilan ederim. Kulum bana, kendisine farz kıldığım şeylerden daha hoş olan bir şeyle yaklaşamaz. Kulum bana nafîle ibadetlerle de yaklaştırmaya devam eder. Sonunda onu severim. İşte o zaman onun işiten kulağı, gören gözü, sımsıkı tutan eli, yürüyen ayağı mesabesinde olurum. Benden bir şey isterse bunu ona mutlaka veririm. Bana sığınırsa onu mutlaka korurum. Hiçbir şeyde, müminin ölümünde olduğu gibi tereddüt etmedim. Zira kulum ölümden hoşlanmıyor, ben de kulumu üzen bir şeyi hoş görmüyorum.”⁷⁷

34. Hadis: Ebû Hüreyre'den rivayet edildiğine göre, Peygamber (sas) şöyle buyurmuştur: “*Kimsenin ameli kendisini kurtaramaz.*” buyurdu. Bunun üzerine “*Senin de mi yâ Rasûlallah?*” diye sordular. Peygamber (sas): “*Evet benim de. Ancak Allah beni bir rahmetle bürümüştür. Yine de doğru yolda durunuz, mutedil olunuz, böylece menzile ulaşın.*” buyurdu.⁷⁸

35. Hadis: Câbir b. Semure'den rivayet edildiğine göre Hz. Ömer Câbiye'de insanlara şöyle hitap etti: “*Rasûlullah (sas) benim gibi kalktı ve şöyle buyurdu: 'Ashabıma ihsân edin, sonra ardından gelenlere... Sonra yalan yaygınlaşır öyle ki bir adam görmediği bir şeye şahitlik eder ve istenmediği halde yemin eder. Kim cennetin ortasına nail olmak isterse cemaate sarılsın. Zira şeytan tek kişinin yanında olur, iki kişi olduğunda ise uzaklaşır. Dikkat edin bir erkek bir kadınla yalnız kalmasın zira onların üçüncüsü şeytan olacaktır. Kim sizden birisinin güzel bir şeye ulaşmasıyla sevinir ve kötü durumunda olmasından dolayı da üzülürse o mümindir.*”⁷⁹

36. Hadis: Ebû Mûsâ'dan rivayet edildiğine göre Peygamber (sas) şöyle buyurmuştur: “*Rüyamda Mekke'den hurmalıkları bulunan bir yere*

⁷⁷ Buhârî, Rikâk, 38, no. 6502.

⁷⁸ Buhârî, Rikâk, 18, no. 6463.

⁷⁹ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 310, no. 176.; İbn Mâce, *Ahkâm*, 27, no. 2363.

hicret ettiğimi gördüm. Buranın el-Yemâme veya Hecer olduğunu düşünüyordum. Bir de gördüm ki burası Medine, Yesrib imiş. Bu rüyada bir de kılıç salladığımı ve kılıcın ağzının kırıldığını gördüm. Sonra bunun Uhud (savaşı) günü şehîd edilen müminler olduğunu anladım. Sonra kılıcımı tekrar salladım ve kılıcın en güzel hâle dönüştüğünü gördüm. Bunun da Allah'ın lütfettiği fetih ve müminlerin bir araya gelmesi olduğunu anladım.”⁸⁰

37. Hadis: Abdullah b. Amr'dan rivayet edildiğine göre, Rasûlullah (sas) şöyle buyurmuştur: “Kıyamet günü ümmetimden bir adam mahlûkatın duyacağı biçimde çağırılır ve ona doksan dokuz defter açılır. Her defter gözün görebildiği saha kadar uzundur. Sonra ona ‘Bu defterlerde yazan herhangi bir şeyi inkâr ediyor musun?’ buyrulur. ‘Hayır, yâ Rabbi!’ der. ‘(Günahlarına mukabil) bir mazeret veya bir iyiliğin var mı?’ denilir. Adam korkarak ‘Hayır yâ Rabbi!’ der. ‘Bilakis, katımızda senin bir takım iyi amellerin bulunuyor. Emin ol ki sana zulmedilmeyecek.’ buyrulur. Sonra bu adam için üzerinde ‘Eşhedü en lâ ilâhe illallah ve enne Muhammeden abdühü ve rasûlühü.’ yazan bir kart çıkartılır. Adam, ‘Yâ Rabbi! Bu defterlerin yanındaki kart da nedir?’ Allahu Teâlâ şöyle buyurur: ‘Sana zulmedilmeyecek.’ Sonra defterler terazinin bir kefesine konulur. Kart da terazinin diğer kefesine konulur. Neticede kart ağır basar.”⁸¹

38. Hadis: Hz. Aişe'den rivayet edildiğine göre Peygamber (sas) kızı Fâtıma'yı çağırır ve ona bir şeyler fısıldadı. Bunun üzerine Fâtıma ağladı. Sonra başka bir şey daha fısıldadı. Bu sefer Fâtıma güldü. Bunun üzerine Aişe: “Fâtıma'ya ‘Rasûlullah'ın (sas) fısıldadığı, bunun üzerine senin ağladığın, sonra tekrar fısıldadığı ve senin güldüğün şey nedir?’ diye sordum, şöyle söyledi: ‘Fısıldadı, bana vefat edeceğini haber verdi, ben de ağladım. Sonra tekrar fısıldadı, bana

⁸⁰ Buhârî, Ta'bîr, 39, no. 7035; İbn Mâce, Ta'bîrü'r-riyâ, 10, no. 3921.

⁸¹ İbn Mâce, Zühd, 35, no. 4300.

ailesinden ilk defa (vefat ederek) onu takip edecek olan kişinin benim olduğumu haber verdi ben de güldüm.”⁸²

39. Hadis: Ebû Hüreyre'den rivayet edildiğine göre, Peygamber (sas) şöyle buyurmuştur: “*Allahu Teâlâ buyuruyor ki: 'Namazı kulum ile aramda ikiye ayırdım.' Kul 'Bismillâhi'r-Rahmâni'r-Rahîm' dediğinde Allahu Azze ve Celle 'Kulum beni yüceltti.' der. Kul, 'el-Hamdü lillâhi Rabbi'l-âlemîn' (Hamd (övgü), âlemlerin Rabbine mahsustur.) dediğinde Allah Teâlâ, 'Kulum bana hamd etti.' buyurur. Kul, 'er-Rahmâni'r-Rahîm' (O, Rahman ve Rahîmdir.) dediğinde, Allah, 'Kulum bana senâ eyledi (beni övdü, yüceltti, methetti).' buyurur. Kul, 'Mâliki yevmi'd-dîn' (Hesap ve ceza gününün (âhiret gününün) sahibidir.) dediğinde, 'Kulum beni vekil edindi.' buyurur. Kul, 'İyyâke na'büdü ve iyyâke nestâin' (Yalnız sana ibadet ederiz ve yalnız senden yardım dileriz.) dediğinde, Allah, 'Bu, kulum ile benim aramdadır.' buyurur. Kul, 'İhdina's-sırâta'l-müstakîm, sırâta'llezine en'amte aleyhim ğayri'l-mağdûbi aleyhim ve la'd-dâllin' (Bizi doğru yola, kendilerine nimet verdiklerinin yoluna ilet; gazaba uğrayanlarınkine ve sapmışlarınkine değil.) dediğinde, Allah Teâlâ 'İşte bu kuluma aittir. Kulum ne istiyorsa onundur.' buyurur.”⁸³*

8. Hadislerin Sıhhat Durumu

Seyfeddin el-Bâharzî, *Esrârü'l-erbaîn*'in hemen girişinde “umûr-ı dîniyye konusunda çoğu adil râviler kanalıyla nakledilmiş kırk sahih hadis” toplayacağını belirtmektedir. Eserdeki hadisler incelendiğinde hakikaten büyük oranda bu amacına uygun bir derleme yaptığı görülmektedir. Nitekim topladığı hadislerin 26 tanesi Buhârî (ö. 256/870) ve/veya Müslim'in (ö. 261/875) eserlerinde yer alan rivayetlerdir. Geriye kalan hadislerden, 7 tanesi *Sünen-i Erbaa'da*, 2 tanesi Ahmed b. Hanbel'in (ö. 241/855) *Müsned*'inde

⁸² Müslim, Fedâilü's-sahâbe, 97, no. 6312.

⁸³ Müslim, Salât, 38, no. 878; Ebû Dâvûd, Salât, 135, no. 821.

bulunmaktadır. Diğer 4 hadis ise Ma'mer b. Râşid'in (ö. 153/770) *el-Câmî*'i, İbn Huzeyme'nin (ö. 311/924) *Sahîh*'i, Ebû Avâne'nin (ö. 316/929) *Müsned*'i ve İbnü'l-Mukri'in (ö. 381/991) *el-Mu'cem*'inde yer almaktadır. Rivayetlerden 12.'si hadis kaynakları değil daha çok tefsir kaynaklarından Taberî'nin (ö. 310/923) *Câmiu'l-beyân*'ı ve İbn Ebû Hâtim'in (ö. 327/938) *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*'i gibi eserlerde bulunmaktadır. Bu durum Bâharzî'nin büyük oranda başta belirttiği amaca hadislerin senedi itibarıyla riayet ettiğini göstermektedir.

Öte yandan Bâharzî'nin "çoğu adil râviler kanalıyla nakledilmiş kırk sahîh hadis" ifadesi, onun hadislere ulaştığı rivayet zincirinin kendi zaviyesinden sahîh olma ihtimalini doğurmaktadır. Nitekim Bâharzî'nin rivayet ettiği hadis senedleri yukarıdaki kaynaklardaki rivayet zincirleriyle her zaman için birebir aynı değildir. En azından belirli bir raviden sonra Bâharzî'ye ulaşan kısmı değişmektedir. Dolayısıyla her bir senedin müstakil olarak cerh ve ta'dîle tabi tutulmadan kesin sonuçlara varmak mümkün değildir. Öte yandan kaynaklarda Bâharzî'nin kendi rivayet zincirindeki her bir ravi hakkında tahminimizce yeterli bilgi bulunamayacak olması da yine kesin sonuçlara varmayı güçleştirmektedir. Ne var ki senedleri detaylı bir tetkike tabi tutmaksızın metinler baz alınarak mevcut hadis kaynakları tarandığında Bâharzî'nin derlediği hadislerin tamamına yakınının İslam alimlerince/muhaddislerce sahîh kabul edilen kaynaklarda yer aldığı görülmektedir.

9. Hadislerle Muvaşşah (Akrostiş) Uygulaması

Bâharzî'nin *Esrârü'l-erbaîn*'i, hadislerin seçimi ve sıralaması bakımından özel bir yöntemin kullanılmış olması bakımından orijinallik arz etmektedir. Nitekim bu eserdeki hadislerin her birinin (قال رسول الله ﷺ) "Rasûlüllah (sas) şöyle buyurdu" kısmından sonra hadis metninin başladığı kelimenin ilk harfi birinci hadisten kırkıncı hadise kadar bir araya getirildiğinde yukarıdan aşağıya müellifin (ابو المعالي سعيد بن المطهر بن سعيد بن علي القاندي) "Ebû'l-Meâlî Saîd b. el-

Mutahhar b. Saîd b. Ali el-Kaidî" ismi ortaya çıkmaktadır. Hadislerin baş harflerini şöylece göstermek mümkündür:

ت	"استقيموا ولن تحصوا..."	ا	1. قال رسول الله ﷺ:
	"بينما أنا أسير في الجنة إذا أنا بنهر..."	ب	2. ان رسول الله ﷺ قال:
	"وقفت على باب الجنة..."	و	3. عن رسول الله ﷺ أنه قال:
المعالي	"ان الله عز و جل ليملي للظالم إذا أخذه لم يفلته	ا	4. عن النبي ﷺ قال:
	"للذين احسنوا العمل في الدنيا الحسنى وهي الجنة ..."	ل	5. سئل رسول الله ﷺ عن هذه الآية (اللَّذِينَ أَحْسَنُوا الْحُسْنَىٰ وَزِيَادَةٌ) (يونس: 26) فقال:
	"من احب لقاء الله احب لقاءه ..."	م	6. عن النبي ﷺ قال:
	"عليكم بالأسود منه فإنه أطيبه"	ع	7. كنا مع رسول الله ﷺ نجني الكباث فقال:
	"إذا جاء أحدكم إلى الجمعة فليغتسل."	ا	8. ان رسول الله ﷺ قال:
	"لكل شيء مفتاح مفتاح الجنة حب المساكين ..."	ل	9. قال رسول الله ﷺ :
	"يا أيها الناس..."	ي	10. خطبنا رسول الله ﷺ في آخر يوم من شعبان فقال:

سبأ	س	"سبعة في ظل العرش يوم لا ظل إلا ظله..."	11. قال رسول الله ﷺ:
	ع	"عسى أن يبعثك ربك مقامًا محمودًا" (الإسراء: 79) قال هو المقام..."	12. عن النبي ﷺ:
	ي	"يخرج اناس من النار..."	13. قال رسول الله ﷺ:
	د	"دخلت امرأة النار في هرة ربطتها، فلم تطعمها..."	14. عن النبي ﷺ قال:
ز	ب	"بينما راعي غنم في غنمه اذ عدا عليه الذئب..."	15. ان النبي ﷺ قال:
	ن	"نعى للناس النجاشي في اليوم الذي مات فيه..."	16. أن رسول الله ﷺ:
المطهر	ا	"أول ما بدئ به رسول الله صلى الله عليه وسلم من الوحي..."	17. عن عائشة رضي الله عنها قالت:
	ل	"لينتهين أقوام يرفعون أبصارهم إلى السماء في الصلاة، أو لا ترجع إليهم..."	18. قال رسول الله ﷺ:
	م	"من آمن بالله تعالى وبرسوله وأقام الصلاة وصام رمضان..."	19. قال رسول الله ﷺ:
	ط	"طوبى لمن هدى للإسلام وكان عيشة كفافا وقنع..."	20. انه سمع رسول الله ﷺ يقول:
	ه	"هل عليه دين؟" قالوا لا قال فهل ترك شيئا..."	21. كنا جلوسا عند النبي ﷺ إذ أتى بجنزة فقالوا صل عليه قال:

	ر	"الراحمون يرحمهم الرحمن، ارحموا من في الأرض يرحمكم من في السماء."	22. أن رسول الله ﷺ قال:
3	ب	"بايعوني على ان لا تشركوا بالله شيئاً ولا تسرقوا ولا تزنوا ولا تقتلوا..."	23. أن رسول الله ﷺ قال وحوله عصابة من اصحابه:
	ن	نهى عن الوصال قالوا فأنتك يا رسول الله تواصل قال اني لست كهيتكم..."	24. ان رسول الله ﷺ
س	س	"السلام عليكم دار قوم مؤمنين انا واياكم ما توعدون."	25. ان النبي ﷺ اتى المقبرة فقال:
	ع	"العلم الذي لايعمل به كالكنز الذي لاينفق منه."	26. قال رسول الله ﷺ
	ي	يجتهد في العشر الأواخر ما لا يجتهد في غيره."	27. قالت عائشة رضي الله عنها كان رسول الله ﷺ
	د	"الدين النصيحة"	28. ان النبي ﷺ قال:
3	ب	"بني الإسلام على خمس، شهادة أن لا إله إلا الله..."	29. قال رسول الله ﷺ:
	ن	"النكاح سنتي ، فمن لم يعمل بسنتي فليس مني ..."	30. قال رسول الله ﷺ:
د	ع	"عليكم بقيام الليل فإنه دأب الصالحين قبلكم..."	31. عن رسول الله ﷺ قال:
	ل	"لولا أن أشق على أمتي او على المؤمنين لأحببت أن لا أتخلف سرية"	32. قال رسول الله ﷺ:

	يا عبادي إني حرمت الظلم على نفسي،	ي	33. عن رسول الله ﷺ عن الله تبارك وتعالى قال:
القائدي	ان الله قال: من عادى لي وليا فقد آذاني بالحرب...	ا	34. قال رسول الله ﷺ:
	"لن ينجي أحدا منكم عمله"	ل	35. عن النبي ﷺ قال:
	قام في مثل مقامي هذا فقال: "أحسنوا إلى أصحابي، ثم الذين يلونهم،	ق	36. إن رسول الله ﷺ:
	"اريت في المنام أني أهاجر من مكة إلى أرض بها نخل فذهب	ا	37. عن النبي ﷺ قال:
	"يصاح برجل من أمتي على رؤوس الخلائق يوم القيامة،	ئ	38. قال رسول الله ﷺ:
	دعا فاطمة ابنته فسارها فيكت، ثم سارها فضحكت...	د	39. ان رسول الله ﷺ:
	يقول الله تعالى قسمت الصلاة بيني وبين عبدي نصفين...	ي	40. ان النبي ﷺ قال:

Bâharzî'nin eserini derlerken hadisleri neden böyle sıraladığı yahut hadislerde akrostiş yapma gibi bir gayesinin olduğundan bahsetmemektedir. Bununla birlikte müstensih, eserin başına yazdığı kısa girişte eserde böyle bir metot kullanıldığını şöylece vurgulamaktadır:

Bu, *Esrârü'l-erbaîn li-ahyârî's-sâirîn* adlı kitaptır. Onu tarikat ehlinin örnek şahsiyeti hakikat sırlarının kâşifi sünneti yaşatan bidatları söken şeyh âlim İslâm'ın ve Müslümanların güneşi rasûl ve nebîlerin ilimlerinin vârisi -Allah

onun iki dünyada sa'yini meşkûr eylesin sırr-ı azîzini mukaddes kılсын-Seyfeddin Ebü'l-Meâlî Saîd b. el-Mutahhar b. Saîd b. Ali el-Bâharzî el-Kâidî derlemiştir. Bu eserdeki hadislerin ilk harfleri seni müellifin künyesi, ismi, babasının ismi, dedesinin ismi ve nisbesine ulaştıracaktır. Elhamdü lillahi Rabbi'l-âlemin.

Bâharzî'nin hadislerin seçiminde ve sıralamasında kullanmış olduğu bu yöntem edebiyatta daha çok şiirlerde kullanılan ve muvaşşah, tevşih, istihrâc ve akrostiş olarak adlandırılan bir sanatı hatıra getirmektedir.⁸⁴ Muvaşşah (الموشح) Arapça'da "çift süslemeli gerdanlık; omuzdan koltuk altına kadar uzanan ve iki parçadan oluşan süslü kemer" anlamındaki vişâh kelimesinden türetilmiştir.⁸⁵ Edebiyat terimi olarak ise "Bir manzumeyi oluşturan mısraların (veya beyitlerin) baş tarafına, ortasına veya sonuna yerleştirilen harf veya heceler marifetiyle gizli bir isim veya ifade oluşturmaktır."⁸⁶ Diğer bir deyişle şiirin her dize veya mısranın ilk harflerinin yukarıdan aşağıya doğru okununca bir ad çıkmasıdır. Bu ad bazen şairin kendi adı, yahut bir dostu, bazen bir padişah veya bir büyüğün yalnızca adı değil aynı zamanda bir sıfatı veya lakabı olabilir. Bazen de bu yöntemle ismin ötesinde şairin dua ve temennileri sunulabilmektedir.⁸⁷

Günümüzde yaygın bir şekilde muvaşşah ile aynı manada kullanılan akrostiş kelimesi ise batı edebiyatına ait bir terim olup batıda acrostiche, akrostichon ve akrostic şeklinde kullanılmaktadır. Artık batı tesiriyle Türk edebiyatında da kullanılabilir hale gelmiştir. Ne var ki mısraların yalnızca ilk harfleri ile oluşturulan isimler için akrostiş kelimesi kullanılırken bu uygulama mısranın ortasında

⁸⁴ Cem Dilçin, *Örnekle Türk Şiir Bilgisi* (Ankara: Türk Dil Kurumu Yay., 1983), s. 493; Orhan Kemal Tavukçu, "Muvaşşah (Akrostiş)", *Kültür Tarihinde Gizli Diller ve Şifreler*, ed. Emine Gürsoy Naskali – Erdal Şahin, (İstanbul: Picus Yay., 2008), s. 220; Hakan Yekbaş, "Divan Şairinin Sessiz ve Gizli Anlatımı: Muvaşşah", *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, VII/3 (2012): s. 2653.

⁸⁵ Müveşşah, aynı zamanda Endülüs'te ortaya çıkan bir şiir türü için de kullanılmaktadır. Bkz. Mustafa Aydın, "Müveşşah", *TDV İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, XXXII, 229.

⁸⁶ Tavukçu, "Muvaşşah (Akrostiş)", s. 221.

⁸⁷ Âmil Çelebioğlu, *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları* (İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yay., 1998), s. 604.

olduğunda mezoştış, sonunda ise teleştış adını almaktadır. Muvaşşah bunların her üçünü de kapsadığı için daha genel bir anlama sahiptir.⁸⁸

Muvaşşah (akrostiş) sūfîler arasında da kullanılan bir yöntemdir. Örneğin Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'nin oğlu Sultan Veled (ö. 712/1312) Mevlânâ'nın hekimi ve yakın dostu Ekmeleddin en-Nahcuvânî'yi (ö. 701/1302'den sonra) yazdığı kırk bir beyitlik bir kasideyle övmüştür. Bu kasidenin baştan yirmi iki beyti muvaşşah (akrostiş) olup ilk harflerinden "Ekmelüddîn Müeyyed en-Nahcuvânî" adı çıkmaktadır.⁸⁹ Öte yandan muvaşşahlarıyla meşhur bazı sūfîler de bulunmaktadır. Bunlar arasında Moritanyalı Mâlikî fakihî ve Kadiriyye tarikatı mensubu Şeyh Muhammed Mâmî (ö. 1282/1865) aynı zamanda bir şair olup şiirlerinde muhtelif sanatlara yer vermiş ve çeşitli âyetlerdeki harflere göre akrostişler yazmıştır. Yine *el-Hadâ'îku'l-verdiyye* adlı eseriyle tanınan Nakşibendî-Hâlidî şeyhi Abdülmecîd b. Muhammed el-Hânî (ö. 1318/1900) tarih düşürme ve muvaşşah alanında üstat olarak tanınmaktadır.⁹⁰

Muvaşşah (akrostiş) sanatının edebiyatta şiirlerde kullanılması yaygın bir şekilde görülse de münferid bazı örneklerinin⁹¹ dışında nesirlerde yaygın değildir. Bu yönüyle Bâharzî'nin eseri orijinallik arz etmektedir. Zira kırk hadis derlemeleri arasında, yalnız hadis-i kudsîlerden seçilenler, Hz. Peygamber'in hutbelerinden seçilenler, senedleri sahih hadislerden seçilenler, çok isnadlı hadislerden seçilenler, 40 rakamına dayanarak tertip edilenler (40 şeyhten alınanlar, 40 şehirde rivâyet edilenler, 40 ayrı konudaki hadisler ve aynı isimdeki 40 kişinin rivâyetlerinden oluşanlar gibi), kolay ezberlenebilen hadislerden seçilenler, veciz hadislerden seçilenler, noktasız harflerden müteşekkil hadislerden seçilenler görülebilmekle⁹² birlikte Bâharzî'nin uyguladığı bu yöntem çok bilinmemektedir.

⁸⁸ Yekbaş, "Divan Şairinin Sessiz ve Gizli Anlatımı: Muvaşşah", s. 2653.

⁸⁹ Cevat İzgi, "Ekmeleddin en-Nahcuvânî", *TDV İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, X, 548.

⁹⁰ Osman Türer, "Hânî, Abdülmecîd b. Muhammed", *TDV İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, XVI, 29.

⁹¹ Tavukçu, "Muvaşşah (Akrostiş)", s. 232.

⁹² Karahan, *İslâm-Türk Edebiyatında Kırk Hadis Toplama, Tercüme ve Şerhleri*, s. 30-36.

Sonuç

Seyfeddin el-Bâharzî'nin *Esrârü'l-erbaîn li-ahyâri's-sâirîn* adlı eseri, müellifin hem sûfî hem de muhaddis kişiliğini yansıtanın yanı sıra hadislerin derlenmesi ve dizilimi yönüyle orijinallik arz eden önemli bir çalışmadır. Derlenen hadislerin büyük oranda muhaddislerce sahih kabul edilen kaynaklardaki rivayetlerden oluşması, müellifin hadis alanındaki yetkinliğine dair ipuçları vermektedir. Yine Bâharzî'nin aynı zamanda muhaddis oldukları anlaşılan şeyhleri Necmeddîn-i Kübrâ ve Şehâbeddin es-Sühreverdî'den aldığı rivayetlerin de sahih kabul edilen kaynaklarda bulunan hadisler olması, hadis birikimi olan bu sûfilerin tebliğ ve irşad faaliyetlerinde sahih kaynakları kullanmaya önem verdiklerini göstermektedir.

Eserde yalnızca hadislerin metinlerine değil, rivayetlerin senedlerine yer verilmesi, yine Bâharzî'nin hadisi dinlediği hadis şeyhini ve bulunulan mekân ve zamanı belirtmiş olması müellifin hadis rivayetindeki titizliğini göstermektedir. Aynı şekilde rivayetlerin başında düştüğü kayıtlar, Bâharzî'nin hayatı, hocaları ve yolculukları konusunda başka kaynaklarda bulunmayan bilgileri vermesi açısından ayrı bir önemi haizdir.

Bâharzî'nin eserini orijinal kılan hususlardan birisi de "hadislerle muvaşşah (akrostiş)" yöntemini kullanmış olmasıdır. Tespit edebildiğimiz kadarıyla bu metodun kullanıldığı başka bir kırk hadis bulunmamaktadır. Nitekim günümüzde kırk hadis üzerine yapılan çalışmalarda böyle bir yöntemden hiç söz edilmemiş olması Bâharzî'nin bu alanın öncülerinden olabileceğini söylemeye imkân vermektedir. Ne var ki bu metodun kendisinden önce kullanılıp kullanılmadığını yahut o dönemde yaygın bir adet olup olmadığını tespit etmek elimize ulaşan eserler itibariyle bugün için pek mümkün gözükmemektedir. Nitekim o dönemde kaleme alınan pek çok eser halen kütüphanelerde elyazması olarak keşfedilmeyi beklemektedir. Dolayısıyla kütüphanelerdeki elyazması eserlerin gün yüzüne çıkartılması bu konunun da aydınlığa kavuşması için önemli bir adım olacaktır.

Kaynakça

Ahmed b. Hanbel, Ebû Abdullah Ahmed b. Muhammed, *Müsnedü'l-İmâm Ahmed bin Hanbel*, haz. Şu'ayb el-Arnaût, Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1995-2001.

Algar, Hamid, "Necmeddîn-i Kübrâ", *TDV İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, İstanbul: TDV Yay., 2006, XXXII, 498-506.

Aydın, Mustafa, "Müveşşah", *TDV İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, İstanbul: TDV Yay., 2006, XXXII, 229-231.

Aydınlı, Abdullah, *Hadis İstılahları Sözlüğü*, İstanbul: İFAV, 2009.

Bâharzî, Seyfeddin, *Esrârü'l-erbaîn li-ahyâri's-sâirîn*, Kütahya Vahidpaşa İl Halk Kütüphanesi, 43 Va 188, 840/1436.

Beyhakî, Ebû Bekir Ahmed b. el-Hüseyin b. Ali, *el-Câmiu li-şuabi'l-îmân*, haz. Muhtar Ahmed en-Nedvî, Riyad: Mektebetü'r-Rüşd, 2003.

Buhârî, Ebû Abdullah Muhammed b. İsmâil b. İbrâhim, "el-Câmiu's-sahîh", *el-Kütübü's-sitte (Mevsûatü'l-hadîsi's-şerîf içerisinde)*, haz. Sâlih b. Abdülazîz, Riyad: Dâru's-Selâm, 2000, ss. 1-631.

Câmî, Abdurrahman, *Evlîya Menkıbeleri*, çev. Lâmiî Çelebi, haz. Süleyman Uludağ – Mustafa Kara, İstanbul: Pinhan, 2011.

Çelebioğlu, Âmil, *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları*, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yay., 1998.

Deylemî, Ebû Şucâ' Şîrûye b. Şehredâr b. Şîrûye, *el-Firdevs bime'sûri'l-hitâb*, haz. Saîd b. Besyuni Zaglul, Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1986.

Dilçin, Cem, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yay., 1983.

Ebû Avâne, Ya'kûb b. İshâk, *Müsned*, haz. Eymen b. Ârif ed-Dımaşkî, Beyrut Dâru'l-Ma'rife, 1998.

Ebû Dâvud, Süleyman b. Eş'as b. İshâk el-Ezdi es-Sicistânî, "es-Sünen", *el-Kütübü's-Sitte (Mevsûatü'l-Hadîsi's-Şerîf içerisinde)*, haz. Sâlih b. Abdülazîz, Riyad: Dâru's-Selâm, 2000, ss. 1223-1608.

Erkaya, Mahmud Esad "Seyfeddin el-Bâharzî'nin Şeyhi Necmeddîn-i Kübrâ'ya Arz Ettiği Vâkıalar: Vekâyü'l-Halvet", *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, XVIII/1 (2018), ss. 23-46.

Gökbulut, Süleyman, *Necmeddîn-i Kübrâ -Hayatı, Eserleri, Görüşleri-*, İstanbul: İnsan Yay., 2010.

İbn Asâkir, Ebü'l-Kâsım Ali b. el-Hasen, *Mu'cemü's-şüyüh*, haz. Vefâ Takıyyüddîn, Dımaşk: Dâru'l-Beşâir, 2000.

İbn Ebû Hâtım, Abdurrahmân b. Muhammed, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*, haz. Es'ad Muhammed et-Tayyib, Riyad Mektebetü Nezzâr Mustafâ el-Bâz, 1997.

İbn Ebû Şeybe, Ebû Bekir, *el-Kitâbü'l-Musannef fi'l-ehâdis ve'l-âsâr*, I-VIII, Riyad: Mektebetü'r-Rüşd, 1989.

İbn Huzeyme, Muhammed b. İshâk, *Sahîhu İbn Huzeyme*, haz. Muhammed Mustafâ el-A'zamî, Beyrut: el-Mektebetü'l-İslâmî, 1980.

İbn Mâce, Ebû Abdullah Muhammed b. Yezîd er-Rebeî el-Kazvinî, "es-Sünen", *el-Kütübü's-Sitte (Mevsûatü'l-Hadîsi's-Şerîf içerisinde)*, haz. Sâlih b. Abdülazîz, Riyad: Dâru's-Selâm, 2000, ss. 2477-2741.

İbn Râhûye, İshâk b. İbrâhîm, *Müsnedü İshâk bin Râhûye*, haz. Abdülgafûr b. Abdülhak Huseyn el-Belûşî, I-V, Medine: Mektebetü'l-İmân, 1410.

İbn Zencûye, Ebû Ahmed Humejd b. Mahled, *Kitâbü'l-Emvâl*, haz. Şâkir Zîb Feyyâz, Riyad: Merkezü'l-Melik Faysal li'l-Bühûs ve'd-Dirâsâti'l-İslâmiyye, 1986.

İbnü'l-Mukri, Ebû Bekr Muhammed b. İbrâhîm, *el-Mu'cem*, haz. Ebû Abdurrahmân Âdil b. Sa'd, Riyad: Mektebetü'r-Rüşd-Şirketü'r-Riyâd, 1998.

İzgi, Cevat, "Ekmeleddin en-Nahcuvânî", *TDV İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, İstanbul: TDV Yay., 1994, X, 548-549.

Kandemir, Yaşar, "Kırk Hadis", *TDV İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, İstanbul: TDV Yay., 2002, XXV, 467-470.

Karahan, Abdülkadir, *İslâm-Türk Edebiyatında Kırk Hadis Toplama, Tercüme ve Şerhleri*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yay., 1954.

Ma'mer b. Râşid, Ebû Urve, *el-Câmi (Abdurrezzak'ın Musannefi içerisinde)*, haz. Habiburrahman el-Azami, X-XI, Beyrut: el-Meclisü'l-İlmî, 1403.

Mâlik b. Enes, Ebû Abdullah el-Asbahî el-Yemenî, *el-Muvatta'*, haz. Mahmud b. el-Cemîl, Kahire: Mektebetü's-Safâ, 2001.

Müslim, Ebû'l-Hüseyin en-Nisâbü'rî, "Sahîh", *el-Kütübü's-Sitte (Mevsûatü'l-Hadîsi'sh-Şerîf içerisinde)*, haz. Sâlih b. Abdülazîz, Riyad: Dâru's-Selâm, 2000, ss. 673-1202.

Nesâî, Ebû Abdurrahmân Ahmed b. Ali b. Şuayb, "el-Müctebâ mine's-Sünen", *el-Kütübü's-Sitte (Mevsûatü'l-Hadîsi'sh-Şerîf içerisinde)*, haz. Sâlih b. Abdülazîz, Riyad: Dâru's-Selâm, 2000, ss. 2087-2453.

Süyûtî, Ebû'l-Fazl Celâlüddîn Abdurrahmân b. Ebû Bekir, *Câmi'u'l-ehâdîs*, haz. Abbas Ahmed Sakr – Ahmed Abdülcevâd, Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1994.

———, *el-Câmi'u's-sağîr fî ehâdîsi'l-beşîri'n-nezîr*, Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 2004.

Taberânî, Ebû'l-Kasım, *el-Mu'cemü'l-evsat*, haz. Târik b. Avdullah b. Muhammed-Abdülmuhsin b. İbrahim el-Hüseynî, I-X, Kahire: Daru'l-Harameyn, 1995.

Taberî, Ebû Cafer Muhammed b. Cerîr b. Yezîd, *Câmiu'l-beyân an te'vîli'l-Kur'ân*, haz. Ahmed Muhammed Şâkir, Kahire: Müessesetü'r-Risâle, 2000.

Tavukçu, Orhan Kemal, "Muvaşşah (Akrostiş)", *Kültür Tarihimizde Gizli Diller ve Şifreler*, ed. Emine Gürsoy Naskali – Erdal Şahin, İstanbul: Picus Yay., 2008, ss. 220-235.

Tirmizî, Ebû İsâ Muhammed b. İsâ b. Sevre es-Sülemî, "el-Câmi", *el-Kütübü's-Sitte (Mevsûatü'l-Hadîsi'sh-Şerîf içerisinde)*, haz. Sâlih b. Abdülazîz, Riyad: Dâru's-Selâm, 2000, ss. 1629-2061.

Türer, Osman, "Hânî, Abdülmecîd b. Muhammed", *TDV İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, İstanbul: TDV Yay., 1997, XVI, 29-30.

Uludağ, Süleyman, "Bâharzî, Seyfeddin", *TDV İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, İstanbul: TDV Yay., 1991, IV, 474, 475.

Ünal, İsmail Hakkı, "İslâm Kültüründe Kırk Hadis Geleneği ve Şeyh Hâmid-i Velî'nin Hadîs-i Erbaîn Şerhi", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, XXXIX/1 (1999), ss. 137-146.

Yekbaş, Hakan, "Divan Şairinin Sessiz ve Gizli Anlatımı: Muvaşşah", *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, VII/3 (2012).

Yıldırım, Enbiya, "Hâmid-i Velî'nin Kırk Hadis Şerhi", *Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, VIII/2 (2006), ss. 137-166.

Yılmaz, Hasan Kamil, *Tasavvufî Hadis Şerhleri ve Konevî'nin Kırk Hadis Şerhi*, İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yay., 1990.

Zehebî, Ebû Abdullah Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*, haz. Şu'ayb el-Arnaût, I-XXV, Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1982-1988.

Kubrevi Sheikh, Seyfeddin el-Baharzi's Forty Hadith Work Esrâru'l-erbaîn li-ahyâri's-sâirin and Acrostic Application in Hadiths

Citation / ©- Erkaya. M. E. (2018). Kubrevi Sheikh, Seyfeddin el-Baharzi's Forty Hadith Work Esrâru'l-erbaîn li-ahyâri's-sâirin and Acrostic Application in Hadiths, *Cukurova University Journal of Faculty of Divinity*, 18 (2), 825-871.

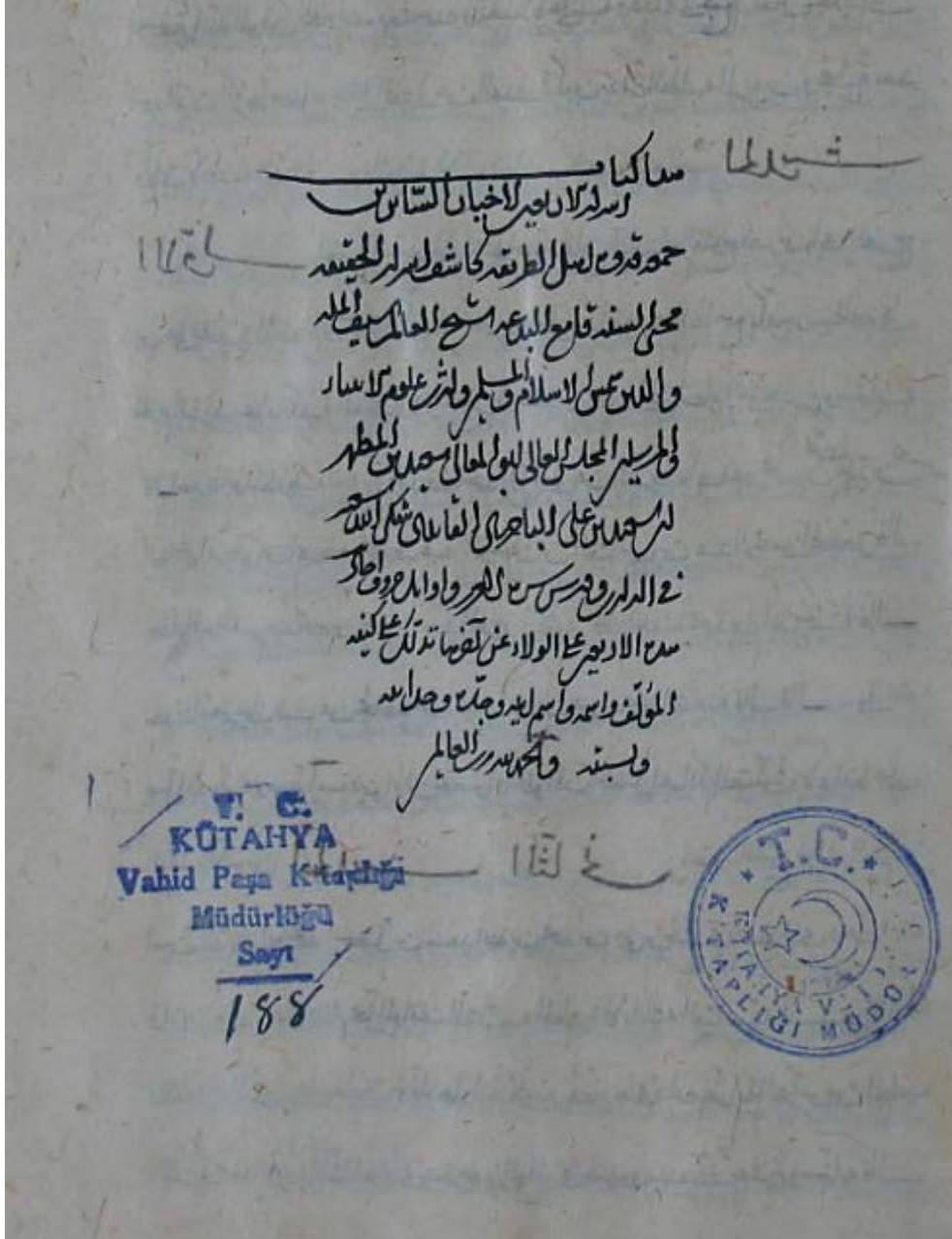
Abstract- *Throughout the history of Islam, sufis have produced rich and evocative works based on solid resources in the fields they specialize in as well as their precious works in the field of sufism. Seyfeddin al-Bâharzî (d. 659/1261), one of the important figures of the Kubreviyya sect and with many important works in the sufi literature, has compiled the works of forty hadiths as a result of the hadith science that he specialized in and named as Esraru'l-erbain li-ahyari's-sairin. Esraru'l-erbain, Seyfeddin al-Bâharzî's Arabic forty hadith study is composed of 16 leaves. This manuscript hasn't been published yet and it appears to be written in 840/1436. In his book, Bâharzî, he wrote the sheikh he narrated from, the space he narrated and the date he narrated. From his records it is understood that the work contains hadith he had heard between 607/1210 and 628/1231. In total, seventeen shaykhs are mentioned in this book.*

The author states that he wrote the work to be a reminder for his followers and to take the prayer of the righteous. The works have been compiled from the hadiths about terğîb and terhîb and almost all of these are considered authentic hadiths. It is seen that some narratives' validity is problematic, at least not likely not to reach the degree of authenticity.

The most original aspect of the work is hidden in the selection and order of hadiths. In fact, he selected the hadiths to be included in his work from the hadiths that he narrated directly from the sheikhs he met in various times and locations. In the selection of hadiths, the health and subject of the narrations were effective. In addition to this, it is possible to say that the effort to apply the art of acrostics in the hadiths were also effective. Actually, the name of the author is revealed when the first letter of each of the forty hadiths is put together. It is important for showing the hadith accumulation of the author.

On the other hand, the work does not consist of forty hadiths compiled within a single subject. Nearly every hadith has a different subject. In the work there are short, memorable narrations as well as very long hadiths. In his work, Bâharzî included the sanad as well as the texts of the hadiths. He mentions the time and place of hearing the hadith and the name of sheikh at the beginning of the sanad. The records of each of his narrations have made it possible to identify information about his life and travel which are not included in the references.

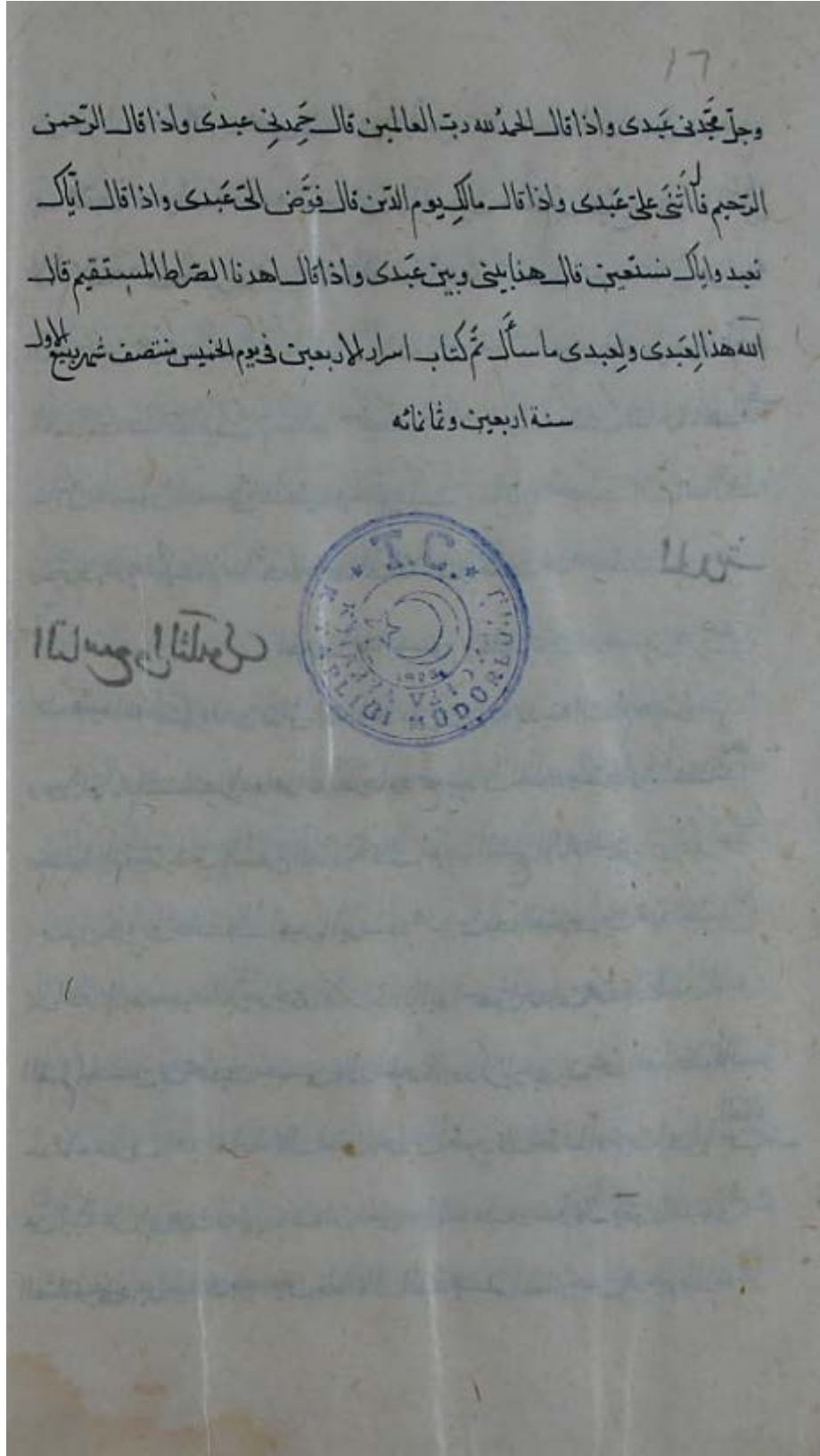
Keywords- *Seyfeddin Baharzi, Sufism, Hadith, forty hadith, Kubreviyye*

Esrârü'l-erbaîn li-ahyâri's-sâirîn'in ilk sayfası

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ رَبِّ اجْتَمِعْ بِالْخَيْرِ
 اسْتَجِرَ اللَّهُ الْمَوْفِقَ لِلْخَيْرَاتِ بَعْدَ حَمْدِهِ وَالصَّلَاةِ عَلَيْهِ وَعَبْدِهِ فِي جَمْعِ أَرْبَعِينَ حَدِيثًا فِي
 أُمُورِ الدِّينِ أَكْثَرُهَا صِيَاحُ بِنَقْلِ الْعَدْلِ عَنِ الْعَدْلِ لِيَكُونَ تَذَكُّرًا لِلطَّلَبِ الْمُرِيدِينَ وَجَلْبَةً بَعْدَ
 وَفَاقٍ لِأَدْعِيَةِ الصَّالِحِينَ وَمَا تَوَفَّقِي لِإِلَابَةِ اللَّهِ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَالِيهِ أَيْبُ **الحديث**
الأول أخبرنا الشيخ الإمام الحافظ برهان الدين أبو الفتح نصر بن أبي الفرج
 بن علي الحضرمي البغدادي إمام الأئمة رحمه الله قراءة عليه وأنا أسمع بكملة جرسه بالله في
 الحرم الشريف تجاه الكعبة المعظمة في العشر الأوسط من ذي الحجة عام اثنتي عشرة وستمائة
 قال أخبرنا أبو المظفر هبة الله بن محمد بن أحمد بن الشَّيبلي عن الشريف أبي نصر محمد بن علي بن بحر
 الهاشمي الزينبي عن أبي طاهر محمد بن عبد الرحمن بن العباس بن عبد الرحمن المخاض قال
 حدثنا أبو القاسم عبد الله بن محمد بن عبد العزيز البغوي قال حدثنا محمد بن أبي سميئة قال
 حدثنا نعيم بن ليث عن مجاهد بن عبد الله بن عمرو رضي الله عنه قال قال رسول الله
 صلى الله عليه وسلم استقيموا ولن تحصوا واعلموا أن أفضل أعمالكم الصلوة ولا يحافظ على
 الوضوء والأمين **الحديث الثاني** أخبرنا الشيخ الإمام العالم للعمر
 ابن الدين أبو محمد اسمعيل بن سعد الله بن محمد بن علي بن حنيد البغدادي رحمه الله
 قراءة عليه بمدينة السلام محل المواظف المقدسه المطهرة الإمامية العباسية المستنصرية أذكار
 الله وإبراهيم الشريف على مفارق وقادها وأراد كل خير فجأدها في ذات بخراية الرأس من الجانب
 الشرقي غداة يوم الثلاثاء احدى عشر صفر الوازع في شهر ربيع سنة ثلث عشر وستمائة قال
 أخبرنا

Esrârü'l-erbaîn li-ahyâri's-sâirîn 'in ikinci sayfası

Esrârü'l-erbaîn li-ahyâri's-sâirîn'in son sayfası